

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om kriminalisering av förberedelse till vissa grova brott

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås ändringar i strafflagen, lagen om rättegång i brottmål och gällande tvångsmedelslag samt i den tvångsmedelslag som träder i kraft vid ingången av 2014.

Enligt förslaget ska det till strafflagen fogas bestämmelser om straffbarhet för förberedelse till vissa grova brott. Förberedelse till dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån och att överenskomma om att begå dessa brott ska kriminaliseras. Om rekvisitfaktorerna föreskrivs så exakt avgränsat som möjligt på det sätt som förutsetts enligt legalitetsprincipen.

För förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa ska det kunna dömas ut fängelse i högst fyra år. Enligt förslaget gör sig den skyldig till sådan förberedelse som för att begå ett brott mot liv eller grov misshandel innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet. Detsamma gäller den som med någon annan kommer överens om att begå brottet, gör upp en detaljerad plan för att begå brottet eller lejer eller befäller någon eller på annat sätt anstiftar brottet eller lovar eller erbjuder sig att begå brottet.

För förberedelse till tagande av gisslan ska det kunna dömas ut fängelse i högst tre år. Till sådan förberedelse gör sig den skyldig som för att ta gisslan innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livs-

farligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet, eller som ställer i ordning eller skaffar ett utrymme som behövs för att begå brottet, med någon annan kommer överens om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet.

Maximistraffet för förberedelse till grovt rån ska vara fängelse i tre år. Till sådan förberedelse gör sig den skyldig som för att begå grovt rån innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som hjälpmedel vid brottet, eller som skaffar särskild information som behövs för begående av brottet, med någon annan kommer överens om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet.

När det gäller alla de föreslagna förberedelsebrotten föreslås en bestämmelse enligt vilken personen är fri från straffansvar, om faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker eller om personen frivilligt eliminerade betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen till brottet.

Lagen om rättegång i brottmål ändras så att rättigheterna för offret vid förberedelsebrott tryggas.

Tvångsmedelslagstiftningen ändras så att polisen får behöriga medel vid undersökningen av nämnda förberedelsebrott.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och praxis.....	5
Förberedelsekriminaliseringarna	5
Typsituationer för vissa allvarligare brott och antalet förberedelsebrott.....	8
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet	9
2.3 Bedömning av nuläget	9
Utgångspunkterna för bedömningen	9
Försökströskeln	10
Polisens befogenheter vid förhindrande av brott.....	12
Brott mot liv	17
Tagande av gisslan	19
Grovt rån	19
Farelementet och otjänliga förberedelseåtgärder	22
Avstående från förberedelse	23
Kretsen för gärningsmän	24
Lagkonkurrens	24
Straffskalorna	25
Sammandrag av behovet av att ändra strafflagen	25
Övriga behövliga lagstiftningsändringar	28
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	31
3.1 Målsättning.....	31
3.2 Alternativ	31
3.3 De viktigaste förslagen.....	31
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	32
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	32
DETALJMOTIVERING	34
1 LAGFÖRSLAG	34
1.1 Strafflagen	34
21 kap. Om brott mot liv och hälsa.....	34
25 kap. Om brott mot friheten	39
31 kap. Om rån och utpressning	40
1.2 Lagen om rättegång i brottmål	41
2 kap. Om biträdande av part.....	41
1.3 Tvångsmedelslagen (450/1987)	41
5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation	41
1.4 Tvångsmedelslagen (806/2011)	42
10 kap. Hemliga tvångsmedel.....	42
2 IKRAFTTRÄDANDE	42
LAGFÖRSLAGEN.....	43
1. Lag om ändring av strafflagen.....	43
2. Lag om ändring av 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål	45
3. Lag om ändring av 5 a kap. i tvångsmedelslagen	46

4. Lag om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen.....	48
BILAGA	50
PARALLELLTEXTER	50
2. Lag om ändring av 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål	50
3. Lag om ändring av 5 a kap. i tvångsmedelslagen.....	51
4. Lag om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen.....	54

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

I Finland har under den senaste tiden förts diskussion om huruvida förberedelse till grova brott ska kriminaliseras i vidare omfattning än för närvarande. Temat är kriminalpolitiskt aktuellt, men problematiskt med hänsyn till straffrättens allmänna läror. I rättslitteraturen har det rätt vedertaget ansetts att förberedelsekriminaliseringar inte utan problem passar in i vår straffrättskultur.

Enligt Jyrki Katainens regerings program kriminaliseras förberedelse till de allvarligaste brotten.

Förberedelsekriminaliseringar har föreskrivits av varierande orsaker. Till en del grundar sig regleringen på internationella förpliktelser. Den centralaste gruppen förberedelsekriminaliseringar gäller brott som bestraffas mycket strängt och hotar människoliv, såsom folkmord, allmänfarliga brott och terrorism. Också narkotikabrott har samma drag. Högförräderi är i egenskap av politiskt brott allvarligt och man har av tradition förhållit sig mycket strängt till det. Vid penningförfalskning och betalningsmedelsbedrägeri har det för sin del varit nödvändigt att förbereda sig för det hot den organiserade brottsligheten medfört när det gäller tillverkning och användning av anordningar som särskilt lämpar sig för att begå sådana brott.

I den nationella straffrätten har utgångspunkten traditionellt varit att det inte är ändamålsenligt att utvidga straffansvaret till skedet före försök. Vid planerings- eller förberedelseskedet kan den konkreta faran för att brottet fullbordas vara liten.

Också vissa händelser i hemlandet såsom skolskjutningarna i Jokela och Kauhajoki, vissa rån av penningtransporter och några andra enskilda fall har dock gett skäl för att utvärdera behovet av att kriminalisera förberedelse till vissa grova brott. De brottsarter som har varit framme i diskussionerna har varit särskilt brotten mot liv, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån.

I riksdagens svar RSv 107/2007 rd 4.12.2007 förutsatte riksdagen att ”regeringen utreder om de gällande straffbestämmel-

serna i strafflagstiftningen är konsekventa när det gäller gärningar i form av förberedelse och om de på tillbörligt sätt uppfyller kraven på bekämpning av allvarliga brott.” Enligt justitieministeriet kunde man då inte gå vidare i ärendet innan reformen av förundersöknings-, tvångsmedels- och polislagen hade drivits igenom, eftersom förebyggande av brott och kriminaliseringen av förberedelse till dem sakligt hör samman. Under hösten 2010 överlämnades regeringens proposition med förslag till översyn av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen (RP 222/2010 rd) och regeringens proposition med förslag till polislag och vissa lagar i samband med den (RP 224/2010 rd) och riksdagen godkände propositionerna 15.3.2011. Lagarna träder i kraft i början av år 2014.

I undersökningsnämndens rapport (26.2.2009) om skolskjutningarna i Jokela (7.11.2007) konstaterades följande: Förberedelse eller planering av ett brott mot liv är inte kriminaliserade vilket minskar polisens möjligheter att ingripa mot hot mot skolor eller verksamhet som antyder om förberedelse till skolskjutningar. På denna grund gavs i rapporten följande rekommendation (s. 124): Justitieministeriet bör utreda att i strafflagen föreskriva förberedelse till ett brott mot liv vara straffbar.

I undersökningsnämndens rapport (17.2.2010) om skolskjutningarna i Kauhajoki (23.9.2008) är saken uttryckt lite mera svepande (s. 107): Polisen har befogenheter att vida åtgärder för att avvärja ett enskilt brott. Ett mera heltäckande ingripande störs dock av att förberedelse till ett brott mot liv inte utgör ett brott.

Justitieministeriet har 17.3.2008 (JM 118/03/2007) gett riksdagens lagutskott ett utlåtande med anledning av lagmotion LM 124/2007 rd om förberedelse till grovt rån och med förslag till lag om ändring av 31 kap. i strafflagen. I utlåtandet konstaterades som slutsats följande: Lagmotionens förslag till bestämmelse är alltför oklar och vid för att förberedelse till grovt rån skulle kunna kriminaliseras i den form det är fråga om.

I samband med reformen av strafflagens allmänna del konstaterades att tillämpningen av kriminalisering av förberedelse till brott och av stämpling är förknippad med svåra bevisproblem och rättssäkerhetsrisker. Inte heller vad gäller omfattningen av straffbarheten för förberedelse gav lagstiftningen då orsak till kritik. Med hänsyn till rättssäkerheten ansågs det befogat att föreskriva ett självständigt rekvisit för förberedelse, när det finns ett kriminalpolitiskt behov av det. Man konstaterade att benämna ett sådant brott förberedelsekriminalisering är en rent terminologisk fråga (RP 44/2002 rd, s. 134 och 137). Det var fråga om en noggrant avvägd linjedragning enligt vilken det inte är ändamålsenligt att föreskriva om förberedelse till brott i strafflagens allmänna del om alla kriminaliseringar, och det finns fortfarande inget skäl att avvika från denna linjedragning.

Eftersom förberedelsekriminaliseringarna som utgångspunkt är främmande för det finska straffrättsystemet, kan de inte bilda en teoretiskt konsekvent helhet. Det väsentliga är dock att strafflagens bestämmelser tillsammans med olika myndigheters befogenheter motsvarar kraven som förutsätts för att avvärja allvarliga brott. En restriktiv hållning till behovet av en allmän bestämmelse om förberedelse innebär inte att man inte kan föreskriva specialkriminaliseringar med förberedelsekaraktär. Det finns då bättre förutsättningar att göra den nyttamenavvägning som krävs för en kriminalisering och bedöma de krav som legalitetsprincipen kräver än när man föreskriver om förberedelse i strafflagens allmänna del.

Kriminaliseringen av förberedelseåtgärder förutsätter ett verkligt behov och en noggrann avvägning i fråga om de kriminaliseringsprinciper som avgränsar och rättfärdigar användningen av straffrätten uppfylls. Enligt riksdagens grundlagsutskott (GrUU 17/2006 rd, s. 4) har kravet på exakthet som är en del av den straffrättsliga regleringens legalitetsprincip accentuerats, om regleringen innebär en avvikande reglering för det straffrättsliga delaktighetsansvaret i förhållande till de inarbetade uppfattningarna inom delaktighetslärorerna. Ståndpunkten har anknytningspunkter till kriminaliseringen av förberedelse till grova brott, eftersom en utvidgning av

straffansvaret till de tidigare skedena av den samlade brottsligheten också återverkar på frågorna kring delaktighetsläran.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Förberedelsekriminaliseringarna

Vid den straffrättsliga regleringen anses utgångspunkten i allmänhet vara en fullbordad gärning, ett brott. Försök till flera uppsåtliga brott är också kriminaliserat.

”Livscykeln” för den händelsekedja som eventuellt kan bedömas som ett brott framskrider i teorin från en planering i ”sinnet” till konkret förberedelse, från denna vidare till försök och till slut en fullbordad gärning och gärningens följder. Skillnaden mellan planering, förberedelse och försök kan vara underkastad tolkning. Startpunkten för straffbarheten är i allmänhet tidigast försöks-tröskeln.

När de nya bestämmelserna i strafflagens allmänna del trädde i kraft år 2004 upphävdes paragrafen från år 1889 som gällde uttryckligen förberedelse till brott. Paragrafen i fråga var den dåvarande 4 kap. 3 § i strafflagen, och den löd som följer: ”Förberedelse till brott straffas endast i de fall, då sådant finnes i lag särskilt föreskrivet. Å straffbar förberedelse skall tillämpas hvad i 2 § är stadgadt om försök.”

I subjektivt hänseende avses med förberedelse till brott verksamhet som syftar till brott och genom vilken skapas förutsättningar för att senare begå brottet. Förberedelseåtgärder är sådana gärningar som föregår försök och där begäendet av brottet ännu inte har inletts. Sådana åtgärder som bestraffas som förberedelse är svåra att exakt i rekvisitet beskriva på ett sådant sätt som förutsätts av legalitetsprincipen, eftersom förberedelse kan vara verksamhet av många olika slag. Vid tillämpningen av inexakta bestämmelser kan det uppstå tolknings-, bevis- och rättssäkerhetsproblem.

Straffbart som förberedelse kan bl.a. vara innehav av ett redskap eller utrustning i syfte att begå ett brott. Sådana redskap kan dock i och för sig vara helt lagliga varvid straffbar-

heten för innehav av dem måste grundas på gärningsmannens subjektiva avsikt att använda dem för att begå ett brott. Att utreda och bevisa gärningsmannens avsikt är dock ofta svårt innan brottet begås. I praktiken kan förberedelseåtgärdernas samband med brottet ofta utredas först i efterskott, när brottet eller försök till det redan har begåtts. Bl.a. på grund av dessa orsaker som har samband med legalitetsprincipen och praktiska bevisproblem har man förhållit sig reserverat till en utvidgning av tillämpningsområdet för förberedelsekriminaliseringar (RP 44/2002 rd).

Då man överväger straffbarheten för förberedelse till brott ska särskild uppmärksamhet fästas vid frågan när man övergår från i allmänhet obestraftad förberedelse till straffbart försök. Enligt definitionsbestämmelsen i 5 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen har en gärning framskridit till ett försök till brott när gärningsmannen har börjat begå brottet och då åstadkommit fara för att brottet fullbordas. Försök till brott föreligger också när en sådan fara inte orsakas, om faran har uteblivit endast av tillfälliga orsaker. Bestämmelsen beskriver gränsen mellan försök och förberedelse (RP 44/2002 rd). För försöksansvar förutsätts att förfarandet har varit uppsåtligt. Detta gäller på samma sätt för förberedelse. I förberedelseskedet för ett brott är syftet att begå det brott som förbereds.

Enligt rättslitteraturen kan i rättspraxis ses en ”tidigareläggning” av det straffbara försöksskedet som något slags tendens. Enligt det traditionella synsättet ligger huvudvikten vid försöksansvaret hos gärningens objektiva sida, dvs. gärningen och den fara den orsakar. Dock är det med tillämpning av kriteriet ”tillfälliga orsaker” som ingår definitionen för försök möjligt att sänka den nedre gränsen för straffbarhet tom. på ett oförutsebart sätt. Enligt en uppfattning i rättslitteraturen verkar den grad av fara som krävs i rättspraxis sättas mycket nära kriteriet ”är ägnad att” som används i många rekvisit. Nästan vilket som helst uppsåtligt försök att begå ett brott kan då definieras som tjänligt.

”Försökströskeln” är i praktiken olik vid olika brott, eftersom brottrekvisiten skiljer sig från varandra. T.ex. skiljer sig rekvisiten för brott mot liv, grov misshandel, grovt rån

och tagande av gisslan till den grad från varandra, att man vid kriminaliseringen av förberedelse till brotten inte nödvändigtvis ska iaktta samma skrivsätt för rekvisitet. Vid brott mot liv (SL 21:1—3) kan gärningssättet ”döda” genomföras på många sätt. Vid grov misshandel (SL 21:6) och grovt rån (SL 31:2) finns det flera gärningssätt och kvalificeringsgrunder, och på området för straffbarhet inverkar också bedömningen om brottets helhetsgrovhet. På grund av den helhetsbedömning som är förknippad med de grova gärningsformerna är det svårt att på förhand bedöma om någon uttryckligen förbereder den grova gärningsformen för något visst brott. På grund av den systematik som har omfattats i strafflagen är det dock inte möjligt att komma runt detta problem.

I finsk lagstiftning finns det alltså ingen allmän bestämmelse om förberedelse till brott, och det finns inte heller något behov av en sådan. Såsom det ovan redan konstaterades, har man genom att föreskriva om förberedelse i strafflagens speciella del bättre förutsättningar att göra en nyttamenavvägning och uppfylla de krav legalitetsprincipen ställer än när man allmänt föreskriver om förberedelse i strafflagens allmänna del.

I strafflagens speciella del finns det lite beroende på räknesätt och kriterier ca 20 förberedelsekriminaliseringar. Vissa brott är s.k. egentliga förberedelsebrott på ett sådant sätt att av deras benämning eller rekvisit klart framgår begreppet förberedelse eller att komma överens om att begå ett brott. En del av brotten är för sin del sådana att i deras rekvisit inte nämns förberedelse, men det är de facto fråga om straffbarhet för vissa förberedelseåtgärder. Som exempel på sådana brott kan nämnas innehav av inbrottsredskap (SL 28:12a), tullredovisningsbrotten (SL 46:7—9) och lockande av barn i sexuella syften (SL 20:8b). Den sistnämnda gruppen kan karaktäriseras som indirekta förberedelsekriminaliseringar. Det lämnar visserligen i någon mån rum för tolkning vilka brott som hör till denna grupp och man kan också göra mera finfördelade grupperingar för förberedelsebrott.

I fråga om vissa brott är det fråga om att begå en gärning med förberedelsekaraktär i syfte att senare begå ett uppsåtligt brott eller

främja ett sådant. Sådana brott är t.ex. upp-rätthållande av landsförrådsk förbindelse (SL 12:11), stämpling i syfte att begå farligt militärt brott (SL 45:24) och främjande av narkotikabrott (SL 50:4). Å andra sidan kan på det sätt som lagutskottet har betonat (LaUB 4/2009 rd, s. 5) också ett brott som redan har fullbordats de facto innebära förberedelse till något annat brott som en del av en vidare samlad brottslighet. T.ex. är förfälskning (SL 33:1) ofta i praktiken förberedelse till bedrägeri (SL 36:1).

En specialgrupp utgör de kriminaliseringar där innehav av typiska brottsredskap föreskrivs vara straffbart. De lindrigaste av dem är förbjudna i 9–13 § i ordningslagen (612/2003) och de allvarligare i strafflagen, såsom vissa vapenbrott (SL 41 kap.) samt vissa brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet (SL 44 kap.).

Särskilt straffbestämmelserna om egentlig förberedelse gäller för närvarande framför allt de allvarligaste brotten. Förberedelsekriminaliseringar som har samband med vissa lindrigare brott grundar sig för sin del antingen på internationella förpliktelser eller särskilda synpunkter som är förknippade med brottsarten.

Kriminalisering av förberedelse har vid många brott samband med t.ex. skydd av statens funktioner eller med dem jämförbart tryggnade av infrastrukturen, t.ex. trafik-, penning- eller betalningssystemet. Individuella skyddsintressen är med några få undantag inte skyddade genom förberedelsekriminaliseringar. Bakom flera straffbestämmelser om förberedelse ligger internationella avtalsförpliktelser. Sådana kriminaliseringar är t.ex. förberedelse till narkotikabrott (SL 50:3), förberedelse till penningförfälskning (SL 37:4), förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte (SL 34a:2) och stämpling till grov penningtvätt (SL 32:8).

Oberoende av till vilken av dessa kategorier brottet hör har rekvisitet som grundar straffansvar i bestämmelsen beskrivits uttömmande. För kriminaliseringarna är karakteristiskt att det är fråga om innehav av något redskap i syfte att begå ett brott eller en överenskommelse om att begå ett brott.

Vid kriminalisering av försök till brott är huvudregeln nästan den motsatta: i allmänhet

har endast de lindrigaste brotten lämnats utanför. Också straffbarheten för försök till brott övervägs i varje situation särskilt. Man kan inte naturligt göra ett försök till alla brott och i vissa fall finns det på grund av utformningen av rekvisitet inte ett behov av straffbarhet för försök. Utgångspunkten är dock att det vid kriminaliseringarna av förberedelse till olika brott inte är fråga om vilka livsområden den straffrättsliga regleringen ska skydda. Detta är redan avgjort i rekvisitet för huvudbrottet. Det är fråga om till hur tidiga åtgärder straffansvaret ska utvidgas.

Genom förberedelsekriminaliseringar upp-nås inte i särskilt hög grad en minskning av brotten. Kriminalisering av förberedelse till grova brott är framför allt en rättvisefråga, och argumenten för en breddning av området för straffbarhet har samband med samma grunder som anförs för en kriminalisering av försök till brott. Straffbarheten för försök till brott har motiverats med subjektiva skäl enligt vilka ett försök hos gärningsmannen utvisar samma onda vilja som ett fullbordat brott. Enligt objektiva teorier grundar sig straffbarheten för försök för sin del på den fara för det skyddsintresse som ska skyddas som försöksgärningen orsakar fastän brottet inte fullbordas. I sista hand vilar grunderna för att bestraffa förberedelse på dessa samma aspekter.

Å andra sidan är det också fråga om polisens medel att ingripa mot verksamhet av förberedelse i ett tillräckligt tidigt skede. Det finns redan nu mycket heltäckande befogenheter för att förebygga brott. Befogenheterna har ökats i samband med totalrevideringen av polislagen. Man har kunnat ingripa mot hotande verksamhet redan för närvarande med stöd av gällande lagstiftning. Polisen har t.ex. berättat att den förhindrat allvarliga hot mot skolor. Till skillnad från vad som nu och då har anförts i den offentliga diskussionen är polisen inte maktlös när det gäller att förhindra förberedelse till brott. Mången gång har gärningarna kunnat förhindras redan enligt den nuvarande polislagen. Det väsentliga är att brotten förhindras, inte att de som förbereder får ett så strängt straff som möjligt.

När förberedelse till grova brott blir kriminaliserad kan polisen använda sådana befo-

genheter enligt förundersökningslagen och tvångsmedelslagen som kan vara av betydelse när det gäller att i ett så tidigt skede som möjligt ingripa mot förberedelseåtgärder.

Kriminalisering av förberedelse är dock förknippad med en hel del svåra juridiska problem men en central fråga blir bevisproblemen. Om man kriminaliserar en helt sedvanlig laglig verksamhet (såsom innehav av en brödkniv) i ett visst syfte så hur ska detta bevisas? Förberedelse orsakar inte heller, åtminstone inte i samma utsträckning som i fråga om försök, konkret fara för att den följd som avses i rekvisitet ska inträffa, eftersom den som utfört förberedelseåtgärderna inte ännu har börjat utföra den verkställighetsåtgärd som beskrivs i rekvisitet. Av denna orsak accentueras vid förberedelsekriminaliseringar den subjektiva sidan, dvs. gärningsmannens avsikt ofrånkomligen mera än i fråga om försök. Det är i praktiken fråga om vad gärningsmannen planerar när han eller hon utför en viss åtgärd. Brottsansvaret förutsätter alltid även något slags yttre gärningar som objektivt kan observeras, för man kan inte bestraffa för enbart tanken.

Typsituationer för vissa allvarligare brott och antalet förberedelsebrott

Brottsligheten mot liv i Finland kan beskrivas som våld mellan utslagna och alkoholiserade män. Brotten är fast förknippade med situationer där alkohol intas. Ett typiskt finskt brott mot liv är ett dryckessdråp. Vapnet är en slidkniv eller kökskniv och gärningstiden är ett veckoslut. Offret och gärningsmannen är gamla bekanta och vid gärningstidpunkten i ett berusningstillstånd på 2—3 promille. En typisk livsbrottsling är en medelålders, ensamboende, från arbetslivet utslagen manlig alkoholist som har bakom sig flera fängelse-domar för såväl våldsbrott som också andra brott. I Rättspolitiska forskningsinstitutets översikt över brott mot liv hade i uppföljningssystemet i 92 % av brotten mot liv antecknats ett eller flera motiv. Allt som allt fanns bland de allmännaste motiven skäligen lite sådant som antydde om instrumentellt, planerat våld. Konflikter mellan kriminella grupper eller kriminella har nämnts som motiv vid fyra procent och som huvudmotiv i

två procent av brotten under översiktstiden. Av dem hade en betydande del samband med våld mellan motorcykelgång eller internt våld i dem. Brott som var motiverade av ekonomisk vinning utgjorde tio procent av brotten mot liv under översiktstiden, rånmorden fyra procent. Av brotten mot liv under översiktstiden var 23 procent enligt brottsundersökarnas bedömning övervägda på förhand (Rättspolitiska forskningsinstitutet, Henkirikoskatsaus 2009).

Med typisk finsk våldsbrottslighet kan inte motiveras en utvidgning av området för straffbarhet. Ändringsbehoven grundar sig på enskilda fall, som i och för sig kan vara mycket allvarliga.

För tagande av gisslan dömdes det vid underrätterna endast en gång under åren 2005—2009 (Rättspolitiska forskningsinstitutet, Rikollisuustilanne 2010). Brottet är alltså synnerligen sällsynt. Förberedelse till tagande av gisslan kan dock vara mycket planerad och långvarig, och brottet är till sin art sådant att den talar för en kriminalisering av förberedelse.

Såsom vid brott mot liv ska man när man överväger straffbarhet för också förberedelse till rånbrott beakta hurudana rånbrott som begås i Finland så att man kan observera den verksamhetsmiljö som en eventuell förberedelsekriminalisering gäller.

Den typiska rånbrottsligheten har inte väsentligt ändrats efter det att de nuvarande lagstiftningslösningarna infördes. Likväl har det särskilt i den offentliga diskussionen betonats att den ekonomiska brottsligheten, annan allvarlig brottslighet som skapar obehörig ekonomisk vinning och särskilt narkotikabrottsligheten har fått nya former, blivit yrkesmässig, mera planerad och internationell.

De allmännaste stulna objekten vid rånbrott mot fysiska personer är en plånbok och mobiltelefon. Vid 80 % av rånerna riktade mot fysiska personer har bytet varit under 500 euro, vid 59 % av grova rån har bytet varit större än 500 euro. Också vid rån mot affärsinrättningar har i 80 % av fallen bytet varit mindre än 500 euro, vid grova rån mot affärsinrättningar har i 51 % av fallen varit större än 1 000 euro. Vid gärningar som undersökts som rån har i 7 procent av fallen den huvudmiss-

tänkte varit maskerad. Vid grova rån var andelen 25 %. I praktiken begicks rånbroten som riktade sig mot fysiska personer nästan alltid omaskerade, vid broten som riktade sig mot affärsföretag var gärningsmannen däremot maskerad i 45 % av fallen. Hälften av offren för rån brott hade fått fysiska skador av någon grad. En femtedel av offren hade fått skador som krävde läkar- eller sjukhusvård (Rättspolitiska forskningsinstitutet, Ryöstörrikoskatsaus 2007).

Empiriska forskning har inte lyft fram ett behov av att utvidga området för kriminalisering av tagande av gisslan eller rån brott till tidigare skeden. Behovet av utvidgningen av området för straffbarhet grundar sig på enskilda fall som har samband med närmast den organiserade brottslighetens verksamhet.

De förberedelsekriminaliseringar som redan finns i strafflagstiftningen har tillämpats synnerligen sällan. I praktiken tillämpas allmänna endast bestämmelserna om innehav av inbrottsredskap och i någon mån också bestämmelserna om försök till anstiftan till osann utsaga samt förberedelse till och främjande av narkotikabrott.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet

En rättsjämförande översikt över lagstiftningen i Sverige, Norge, Danmark, Tyskland och Förenade konungadömet ingår i justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande "Förslag till kriminalisering av förberedelse till vissa grova brott" (Justitieministeriet, betänkanden och utlåtanden 15/2012). Jämförelsen utvisar att straffbarheten för förberedelse lagtekniskt kan genomföras på många olika sätt och straffbarheten är fast förknippad med strafflagens allmänna ansvarsbestämmelser. Man ska vara mycket försiktig när det gäller att dra slutsatser. Skillnaderna mellan systemen är inte så stora som det kan verka vid ett första ögonkast. Ett särdrag i det finska systemet är att jämförelsevis strängt kriminalisera innehav av farliga hjälpmedel vid brott. Det finns då inte ett så stort behov av en förberedelsekriminalisering.

Slutsatserna av jämförelsen försvåras också av att problematiken är fast förknippad med

straffrättens delaktighetsfrågor och specialkriminaliseringar.

En definition för förberedelse finns endast i Sveriges strafflag som kan utnyttjas vid utformningen av bestämmelserna om förberedelse också i Finlands strafflag, fastän den inte som sådan lämpar sig för det finska systemet.

Olika slags definitioner för stämpling och andra rättsliga begrepp som har samband med temat finns också i Tyskland och Förenade konungadömet. De gäller t.ex. "försök" till delaktighet, såsom försök till anstiftan som för sin del i Sverige är en del av bestämmelsen om stämpling. I Danmark är begreppet försök så omfattande att det till stor del täcker åtgärder som i finsk rätt skulle anses som förberedelse.

Av de länder som jämfördes påminde den lagtekniska lösningen i Norge mest om den finska. Norges lagstiftning är också färskast av alla, eftersom man där just har genomfört en totalrevidering av strafflagen. Fastän det för delaktighetsansvar i Norge inte förutsätts verkställande av huvudgärningen och man också straffar för försök till anstiftan är straffbarheten av förberedelse i övrigt genomförd på samma sätt: det finns ingen allmän bestämmelse och förberedelsekriminaliseringar utgör självständiga rekvisit.

2.3 Bedömning av nuläget

Utgångspunkterna för bedömningen

I Finland kan man tala om en viss inarbetad syn på användningen av straffrätten, dvs. kriminaliseringar. Detta synsätt har etablerat sig i rättslitteraturen, lagberedningspraxis och riksdagens lagstiftningspraxis.

Till den straffrättsliga legalitetsprincipens kärninnehåll hör bl.a. kravet på en straffrättslig reglering på riksdagslagnivå samt kravet på att bestämmelsen ska vara exakt. Kriminalisering av förberedelse är problematisk uttryckligen på grund av kravet på exakt avgränsning och på grund av det med detta förknippade kravet på förutsebarhet. Å andra sidan finns det redan för närvarande flera förberedelsekriminaliseringar som när de stiftades ansågs vara i enlighet med legalitetsprincipen. Kriminaliseringarna i fråga bygger ty-

piskt på modellen att en person ”i syfte att begå” ett visst brott utför en viss åtgärd, t.ex. skaffar ett skjutvapen eller ”med någon annan kommer överens om eller gör upp en plan för att begå ett sådant brott”.

Enligt principen om att skydda skyddsintressen ska den strafflagstiftning som godkänns skydda något visst skyddsintresse som närmare kan definieras. Genom att utvidga området för straffbarhet till förberedelseskedet eftersträvar man att skydda ett visst skyddsintresse mera omfattande än kriminaliseringen av grundgärningen.

Enligt kärninnehållet i ultima ratioprincipen kan straffrätt användas för skydd av skyddsintressen endast om det inte finns tillgång till ett annat moraliskt mera acceptabelt medel som till sin effekt i rimlig grad motsvarar denna och som till rimliga kostnader kan verkställas. Inom det straffrättsliga systemet innebär ultima ratioprincipen ett krav på ett medel som så lite som möjligt ingriper samt ett krav på proportionalitet i det straffrättsliga systemet. I praktiken kan de vara fråga om t.ex. en tillämpning av försiktighetsprincipen vid utvidgning av ett straffbart beteende till delaktighetssituationer av ny typ. Man ska också förhålla sig återhållsamt till kriminaliseringar som i praktiken innebär att man bestraffar samma verksamhet med stöd av flera olika bestämmelser.

Enligt principen om en nyttamenavvägning ska en kriminalisering medföra mera nytta än men. Principen utvidgar granskningen av kriminaliseringar till att vara helhetssamhällelig. Den praktiska betydelsen av nyttamenavvägningen har varit särskilt stor i fråga om sådana kriminaliseringar som av en eller annan orsak har upplevts som besvärliga.

Kriminaliseringsprinciperna har beaktats i denna proposition. Med hänsyn till legalitetsprincipen har man på det sätt som framkommer senare eftersträvat att avfatta rekvisiten så noggrant avgränsade och exakta som möjligt. Det är dock i någon mån oklart hur effektivt kriminaliseringen av förberedelse skyddar skyddsintressen. Ur ultima ratioprincipens synvinkel blir den väsentligaste frågan att nykriminaliseringen lappar över vissa nuvarande straffbestämmelser och polisens åtgärder för att avvärja brott och deras förberedelse ska även i fortsättningen vara primära.

Försökströskeln

Definitionen för försök i 5 kap. 1 § 2 mom. lyder som följer: ”En gärning har framskridit till ett försök till brott när gärningsmannen har börjat begå brottet och då åstadkommit fara för att brottet fullbordas. Försök till brott föreligger också när en sådan fara inte orsakas, om faran har uteblivit endast av tillfälliga orsaker”. Bestämmelsen beskriver gränsen mellan försök och förberedelse.

Enligt förarbetena till lagen (RP 44/2002 rd, s. 137—138) avses med att börja begå brottet konkreta åtgärder för att brottsbeskrivningen ska uppfyllas. Med konkreta åtgärder avses verksamhet som avses i rekvisitet. T.ex. omfattar enligt 31 kap. 1 § i strafflagen rekvisitet för rån och grovt rån att använda våld på person eller hota med sådant våld och på detta sätt olovligen ur en annans besittning tillägna sig någon annans lösa egendom eller att på detta sätt tvinga en annan att avstå från en ekonomisk förmån som gärningsmannen inte har laglig rätt till. Brukande av våld eller hotet om det ska vara ett medel för att tillägnandet ska fullbordas. Ett straffbart försök till rån brott förutsätter alltså att man vidtar konkreta åtgärder för att bruka våld mot en person eller att hota med det. För ett straffbart försök till brott mot liv förutsätts på motsvarande sätt att man vidtar konkreta åtgärder för att döda en person. För misshandel döms för sin del den som begår fysiskt våld mot någon annan eller utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom eller henne smärta eller försätter honom eller henne i medvetslöshet eller något annat motsvarande tillstånd. Straffbart som försök är att vidta konkreta åtgärder för något av nämnda gärningssätts del.

En tagare av gisslan döms för sin del för fullbordad gärning när frihetsberövande i syfte att tvinga någon annan har börjat. Tagaren av gisslan behöver alltså inte få lösenpengarna eller i övrigt sin vilja genomdriven. Frihetsberövandet behöver inte ens ha kommit till kännedom för den som ska tvingas för att inte tala om kravet på lösen eller något annat krav som ställs för den som ska tvingas. Försök till tagande av gisslan börjar, när

man har försökt beröva någon friheten i syfte att tvinga någon annan.

Det har i rättspraxis inte uppstått en helt enhetlig linje för straffbart försök, och i beredningsdokumenten för olika brott har det inte alltid särskilt exakt framförts ett ställningstagande om i vilket skede ett försök till ett visst brott börjar eller slutar.

En annan rekvisitsfaktor som hör till försök till brott är att det på grund av att en verkställighetsåtgärd inleds uppstår en konkret fara för att brottet fullbordas. Detta innebär att det för det första i praktiken ska vara möjligt att brottet fullbordas. Faran för att brottet fullbordas ska dessutom vara beaktansvärd. Enligt den senare meningen i 5 kap 1 § 2 mom. förutsätts dock inte en sådan fara, om faran har uteblivit endast av tillfälliga orsaker.

För straffbarhet för försök till brott förutsätts uppsåt. Det förfarande som anses som att begå ett brott, dvs. en verkställighetsåtgärd måste ske i syfte att direkt fullborda brottet i fråga.

Exempelvis i målet med penningtransportbilen i Lundo dryftades gränsdragningen mellan förberedelse som inte bestraffas och straffbart försök. Åbo hovrätt (30.11.2009, R 09/84) godkände i sitt lagakraftvunna avgörande tingsrättens tolkning om linjedragningen mellan förberedelse till grovt rån, som inte bestraffas, och straffbart försök. Enligt denna kunde försök till grovt rån anses ha börjat tidigast vid den tidpunkt när gärningsmännen på knappt två kilometers avstånd från gärningsplatsen åker i väg med sina fordon i syfte att köra direkt till gärningsplatsen och där utföra ett rån. Däremot var de åtgärder som föregick startandet, såsom turen till den begravningsplats som fungerade som väntplats, den spaningstur till Lundo centrum som utfördes och det påföljande återvändandet till begravningsplatsen och väntandet där inte sådan verksamhet som omedelbart syftade till att brottrekvisitet fullbordades och som sådan inte ännu straffbart försök till grovt rån.

Försökströskeln sattes alltså vid en betydande tidig punkt: vid det att gärningsmännen åkte iväg från knappt två kilometers avstånd i syfte att köra direkt till gärningsplatsen och där begå ett brott.

Enligt hovrätten var det med hänsyn till uppfyllandet av rekvisitet för försök till grovt rån avgörande om gärningsmännen hade startat med sina bilar och åkt i väg i syfte att direkt i enlighet med en på förhand uppgjord plan utföra rånet av värdetransporten. Det avgörande var destinationen för startandet och det syfte som var förknippat med startandet. Att åka i väg någon annanstans än till värdetransportbilen eller dess kommande rutt eller med avvikelse från förhandsplanen eller i annat syfte än att utföra rånet skulle inte ha varit verksamhet som direkt syftade till att begå brottet. Enligt hovrätten förblev det dock ovisat att gärningsmännen hade åkt i väg med sina bilar med en omedelbar avsikt att utföra ett rån. Av detta följde att det samtidigt hade förblivit ovisat att det begående av brott hade börjat som är nödvändigt för försök till grovt rån. Hovrätten stannade därför att anse att gärningen vid den tidpunkt gärningsmännen greps när de åkte i väg från begravningsplatsen inte hade framskridit till ett försök till brott. Avgörandet var inte enhälligt. Ett hovrättsråd hade avvikande åsikt om lagtolkningen i fråga om tidpunkten när ett försök börjar. Han ansåg att tidpunkten när ett straffbart försök börjar ännu inte kan anses den tidpunkt när en rånare åker i väg med sin bil i avsikt att köra till ett rånobjekt på 1,8 kilometers avstånd för att där utföra ett rån.

Högsta domstolen har i avgörandet HD 2003:78 konstaterat att man i rättspraxis har ansett att gärningsmannen har gjort sig skyldig till försök till brott först när en verkställighetsåtgärd som omfattas av rekvisitet har påbörjats så att det uppstår en verklig fara för att brottet fullbordas. Detta har ansetts innebära att gärningsmannen måste ha genomfört åtminstone en verkställighetsåtgärd som hör till rekvisitet. Ett straffbart försök till rån förutsätter alltså att man vidtar konkreta åtgärder för att bruka våld mot en person eller hota med det.

I rättspraxis har ansetts att en verkställighetsåtgärd för ett stöldbrott inte är att den som planerar gärningen åker till gärningsplatsen för brottet. T.ex. en person som har beslutat utföra en butikstöld anses därför inte göra sig skyldig till försök till detta brott när han eller hon går hemifrån eller i det ske-

det när personen står på gatan utanför butiken. Att åka iväg i avsikt att stjäla är enligt rättslitteraturen förberedelse som inte bestraffas som försök till stöld. På motsvarande sätt anses ett försök till ett brott mot liv eller ett misshandelsbrott inte börja innan gärningspersonen är i offrets omedelbara närhet i en sådan position att en åtgärd som leder till att brottet fullbordas direkt är möjlig. I fråga om ett stöldbrott som förutsätter att tränga sig in i ett stängt utrymme har i rättspraxis i allmänhet ansetts att en verkställighetsåtgärd börjar först när åtgärderna för att tränga sig in omedelbart har börjat.

I högsta domstolens avgörande HD 2002:112 har försök till ett stöldbrott ansetts börja i det skede när en person som hade stulit en traktor på en annan plats efter att ha stannat traktorn på gården utanför en affärsbyggnad började köra mot ett fönster i väggen på byggnaden för att genom att köra genom det tränga in i en vapenaffär som fanns i den. Objektet för stölden var egendom som tillhörde vapenaffären och fanns i den låsta byggnaden och inledningen till det våldsamma inträngandet i byggnaden ansågs som en verkställighetsåtgärd för ett stöldbrott. Att tränga in i affärsbyggnaden har varit ett medel för att komma åt stöldobjektet. Av avgörandet framgår högsta domstolens ståndpunkt enligt vilken att köra traktorn till affärsbyggnadens gård eller ha den och stå på gården ännu inte har utgjort en verkställighetsåtgärd för stöldbrottet och ett straffbart försök. Högsta domstolen ansåg att gärningen framskred till ett försök när gärningsmannen genom att börja åka traktorn på byggnadens gård hade börjat begå brottet och genom sin gärning åstadkommit en verklig fara för att brottet fullbordas.

Rån är ett mera komplext brott än ett vanligt stöldbrott. Vid rånbrott är användningen av våld eller hot om våld på person ett medel för att utföra ett stöldbrott. Att vänta i beredskap långt från rånobjektet och att åka från beredskapspositionen till objektet kan inte lätt anses som en konkret åtgärd i enlighet med rekvisitet i syfte att bruka våld eller hota med våld. Att resa till den planerade brottsplatsen är en nödvändig förutsättning för senare åtgärder för att utföra brottet men att resa är inte nödvändigtvis som sådant att

begå ett brott. Som en verkställighetsåtgärd för ett brott kan inte heller nödvändigtvis anses att en gärningsman nära brottsplatsen verkar som observatör av rånobjektet med uppgift att rapportera till annanstans belägna rånare om en värdetransports ankomst. Ett försök till rån har börjat åtminstone i det skede när de som utför stöldgärningen närmar sig en värdetransportbil på en affärs gård i syfte att attackera penningtransportörerna.

Som en följd av det som anförts ovan kan det konstateras att när ett försök börjar lämnar rum för tolkning. En del av denna mångtydighet har samband med bevisfråga om bl.a. syftet med att sätta sig i rörelse.

Polisens befogenheter vid förhindrande av brott

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till översyn av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen (RP 222/2010 rd) samt regeringens proposition till riksdagen med förslag till polislag och vissa lagar i samband med den (RP 224/2010 rd) godkändes i riksdagen 15.3.2011. Lagarna stadfästes 22.7.2011, men de träder i kraft år 2014.

I polislagen föreskrivs om polisens befogenheter för att avvärja och avslöja brott medan igen i förundersökningslagen och tvångsmedelslagen föreskrivs om dem vid utredning av brott. Som en utgångspunkt i polisens verksamhet kan anses att avvärja brott.

Med att avvärja brott avses åtgärder som syftar till att avvärja ett brott eller ett försök eller förberedelse till brott när det på grund av observationer som har gjorts om en persons verksamhet eller uppgifter som annars fått om den befogat kan antas att han eller hon gör sig skyldig till ett brott eller avbryta begåendet av ett brott som redan har inletts eller begränsa den skada eller fara som omedelbart orsakas av brottet. Det är fråga om att avvärja ett brott när gärningen kan förhindras innan man har vidtagit en verkställighetsåtgärd i enlighet med rekvisitet. Med avvärjande av förberedelse avses avvärjande av förberedelse till en straffbar gärning, t.ex. ett mord eller grovt rån fastän själva förberedelsen inte är kriminaliserad. Dessutom hör till avvärjande av förberedelse också avvärjande av straffbar förberedelse. Med det i polislagen

använda uttrycket ”utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att han eller hon kommer att göra sig skyldig till brott” avses iakttagelser som har gjorts direkt om personens egen verksamhet och t.ex. tips eller annan indirekt utredning som en utomstående person, t.ex. en informationskälla har gett. Information som fåtts genom iakttagelser och på annat sätt inbegriper också bl.a. information som fåtts genom förfrågningar, observationer och antydningar/tips samt slutsatser på basis av brottsanalyser (RP 224/2010 rd, s. 93).

Om man lyckas avvärja ett brott på förhand, gör sig ingen skyldig till något brott och ingen kan dömas till straff. I vardags-språket torde med förhindrande av brott också avses att själva huvudgärningen blir förhindrad fastän straffbart försök eller straffbar förberedelse redan har uppfyllts. I vart fall innebär det förebyggande av brott som avses i 1 § i polislagen uttryckligen verksamhet som förhindrar att en straffbar gärning fullbordas. Tillämpningsområdet för förebyggande är i praktiken förberedelseskedet för brottet eftersom det i praktiken före förberedelseskedet inte kan ses något brott att förebygga.

Väsentliga bestämmelser med hänsyn till diskussionen om kriminalisering av förberedelse är också bestämmelserna om s.k. åtgärdsfördröjning. På grundval av 5 § i polislagen får en polisman som vidtar åtgärder för att inhämta information (teknisk övervakning, observation, teknisk observation, täckoperation, bevisprovokation genom köp, teleövervakning, teleavlyssning, användning av informationskällor) dröja med att ingripa när ett sådant brott håller på att ske som inte orsakar överhängande allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller överhängande risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada och om åtgärdsfördröjningen är nödvändig för att dölja att information inhämtas eller för att trygga syftet med att informationen inhämtas. Denna bestämmelse gör det juridiskt möjligt att polisen i vissa situationer har förväntat att gärningsmännen gör något sådant på vilket kan följa ett strängare straff.

Gällande lag. Enligt 1 § i polislagen är polisens uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga brott, reda ut brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning.

Polisen har med stöd av polislagen många befogenheter för att förhindra och avslöja ett brott redan i ett tidigt skede innan något brott har begåtts. Jämfört med tvångsmedelslagen syftar polislagen inte endast till att garantera medel för undersökning och utredning av brott som redan har begåtts, utan också till att upprätthålla den allmänna säkerheten samt förebygga och avslöja brott.

Enligt 10 a § 2 mom. i polislagen har en polisman i syfte att ta i beslag ett föremål eller ämne som tillverkats, importerats eller innehas olagligen rätt att utföra åtgärder enligt tullagen (1466/1994) med sådana befogenheter som anges i 14 § i nämnda lag.

Enligt 14 § i polislagen har en polisman rätt att från ett område eller en plats som omfattas av hemfrid eller offentlig frid, om innehavaren eller dennes företrädare begär det, avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in eller i smyg eller genom att vilseleda någon annan inträder eller gömmer sig där eller underlåter att iaktta en tillsägelse att avlägsna sig. En polisman har rätt att från nämnda område eller plats avlägsna en person som lovligt uppehåller sig där, om personen stör andras hemfrid eller den offentliga friden eller på något annat sätt vållar betydande störning och det finns grundad anledning att befara att störningen upprepas. Om det är sannolikt att en upprepning av störningen inte kan förhindras genom att personen avlägsnas, har en polisman rätt att gripa den som uppför sig störande och hålla honom eller henne i förvar. Den som har gripits får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att störningen upprepas, dock högst 12 timmar från gripandet.

Enligt 16 § i polislagen har en polisman på förordnande av en polisman som tillhör befälet och i brådskande fall även utan ett sådant förordnande rätt att få tillträde till en byggnad, en annan hemfridsskyddad plats eller ett fordon om det finns fog att misstänka att en gärning eller händelse som innebär allvarlig fara för liv, personlig integritet eller hälsa el-

ler som vållar avsevärd skada på egendom eller miljön pågår eller är överhängande. Det förutsätts ytterligare att åtgärden är nödvändig för avvärjande av faran eller för att sprängämnen, vapen eller andra farliga ämnen eller föremål ska kunna eftersökas och tas om hand.

Enligt 18 § i *polislagen* får en polisman avspärra, stänga eller utrymma en plats eller ett område som är i allmänt bruk eller förbjuda eller begränsa trafiken där, om åtgärden är nödvändig för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller trygga undersökning, åtgärderna på olycksplatsen eller skydda en sådan persons integritet som är föremål för en åtgärd eller egendom som är i fara. En polisman har på order av en polisman som tillhör befälet och i brådskande fall även utan order rätt att avspärra eller utrymma ett område som omfattas av hemfrid eller offentlig frid, om detta är nödvändigt för att avvärja en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och de som befinner sig på området annars inte kan skyddas.

I 20 § i *polislagen* föreskrivs om skydd mot brott och störande beteende. En polisman har rätt att avlägsna en person från en plats, om det av hans eller hennes hotelser eller övriga uppförande kan dras slutsatsen att han eller hon sannolikt kommer att göra sig skyldig till ett brott mot liv, hälsa, frihet, hemfrid eller till ett egendomsbrott. En person kan likaså avlägsnas från en plats om han eller hon genom sitt uppförande orsakar eller om det utifrån hans eller hennes hotelser eller övriga uppförande och tidigare uppförande i en motsvarande situation är sannolikt att han eller hon kommer att orsaka betydande störning eller överhängande fara för den allmänna ordningen och säkerheten. Om det är uppenbart att det inte är en tillräcklig åtgärd att en person avlägsnas från platsen och störningen eller faran inte annars kan avvärjas, kan personen gripas. Den som har gripits får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att han eller hon skulle göra sig skyldig till brott enligt 1 mom., uppför sig störande eller vållar fara, dock högst 24 timmar från det han eller hon har gripits.

I 21 § i *polislagen* föreskrivs om stoppande och flyttning av fordon. En polisman får befalla att ett fordon skall stoppas, om detta är

nödvändigt för påträffande av en efterlyst person eller en annan person som skall gripas, för övervakning som hänför sig till användningen av fordonet eller för genomförande av gränskontroll, upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller avvärjande eller utredning av brott. En polisman har rätt att flytta ett fordon eller befalla att det ska flyttas, om detta är nödvändigt för övervakning som hänför sig till användningen av fordonet eller för genomförande av gränskontroll, upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller avvärjande av brott.

I 23 § i *polislagen* föreskrivs om omhändertagande av farliga föremål och ämnen. En polisman har rätt att tillfälligt för polisens räkning ta hand om sprängämnen och andra farliga föremål eller ämnen, om den som innehar dem med hänsyn till sin ålder, sitt berusnings- eller sinnestillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas orsaka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet.

I 27 § i *polislagen* föreskrivs om användning av maktmedel. I ett tjänsteuppdrag får en polisman för att bryta ner motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, förhindra att någon som berövats sin frihet flyr, avlägsna ett hinder eller avvärja ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse använda maktmedel i den mån det behövs och kan anses försvarligt. Huruvida maktmedlen är försvarliga skall bedömas med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farligt motståndet är, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen. Polisen har rätt att med försvarsmaktens bistånd använda militära maktmedel för att förhindra eller avbryta ett terroristbrott enligt vad som föreskrivs i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980).

I 3 kap. i *polislagen* föreskrivs om de befogenheter polisen har vid inhämtande av information. I 28 § 1 mom. 2 punkten och i 30 § föreskrivs om observation och förutsättningarna för observation. Med observation avses fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet. För att förebygga eller avbryta brottslig verksamhet får en polisman

bedriva observation av en person som inte befinner sig i en bostad och om det på grundval av hans eller hennes uppförande eller något annat finns skäl att misstänka att han eller hon gör sig skyldig till brott. På nämnda grunder får även bedrivnas observation av en person som inte befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om det finns grundad anledning att misstänka att han eller hon medverkar till ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Enligt 31 § i *polislagen* får en polisman utföra teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning om det finns grundad anledning att anta att de kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av ett brott. Enligt 3 mom. är ett ytterligare villkor för teknisk avlyssning att det på grund av en persons uppträdande eller annars finns grundad anledning att anta att han eller hon gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, till ett narkotikabrott eller till i 34 a kap. 2 § i strafflagen avsedd förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte. För optisk övervakning och teknisk spårning förutsätts på motsvarande sätt att det på grund av en persons uppträdande eller annars finns grundad anledning att anta att han eller hon gör sig skyldig eller medverkar till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Enligt 31 a § i *polislagen* har en polisman rätt att företa en täckoperation, om det är nödvändigt för att förhindra, avslöja eller utreda bl.a. dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter och grovt rån om det på grund av den persons uppträdande som är föremål för inhämtande av uppgifter eller annars finns grundad anledning att misstänka att han eller hon gör sig skyldig till ett sådant brott. Dessutom har enligt 31 b § i *polislagen* en polisman rätt att använda sig av bevisprovokation genom köp, om detta är nödvändigt för att förhindra, avslöja eller utreda ett häle-ribrott eller en stöld eller ett sådant brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller för att finna ett föremål, ämne eller egendom som på grund av ett sådant brott olagligt innehas eller ut-

bjuds till försäljning eller för att återfå vinningen av ett sådant brott.

Enligt 31 c i *polislagen* har en polisman för att förhindra eller avslöja ett brott rätt att utföra teleövervakning, om det på grund av personens uttalanden, hotelser eller uppträdande eller annars finns grundad anledning att anta att han eller hon gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller till brott som är uppräknade i bestämmelsen.

På grundval av *polislagens* bestämmelser får polisen för närvarande använda de ovan nämnda grundbefogenheter som ingår i 2 kap. i lagen för att avvärja brott samt av de informationsinhämtningsbefogenheter som föreskrivs i 3 kap. observation, optisk övervakning, teknisk spårning, teknisk avlyssning, teleövervakning och bevisprovokation genom köp för att avvärja brott mot liv, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån samt täckoperation för att avvärja brott mot liv och grovt rån. Det krävs inte då att själva brottet ännu har begåtts eller att ett straffbart försök till brottet har börjat. Teleavlyssning har med stöd av *polislagen* avgränsats till att användas endast för att avvärja brott som begås i terroristiskt syfte. Polisen har alltså redan enligt gällande bestämmelser rätt långtgående befogenheter och praktiska möjligheter att övervaka planeringen av allvarliga brott i t.ex. kriminella sammanslutningar, fastän det enligt bestämmelserna i 1 kap. i tvångsmedelslagen inte ännu finns förutsättningar för att gripa, anhålla eller häkta. Då man beaktar också de nedan nämnda nya befogenheterna är en brist på nuvarande undersökningsmetoder eller på befogenheter att avvärja brott således inte i och för sig en grund att kriminalisera förberedelse.

Polisens befogenheter för inhämtande av information har under de senaste åren utvidgats att gälla avvärjande och förebyggande av särskilt organiserad brottslighet och terrorism. Polisen får alltså i och med sina nuvarande befogenheter och i framtiden sannolikt mera utvecklad teknik kunskap om brott under planering i ett allt tidigare skede.

När strafflagens 17 kap. 1 a § om deltagande i en kriminell organiserad sammanslutnings verksamhet bereddes fäste grundlagsutskottet uppmärksamhet vid de problem

som har samband med användning av tvångsmedel med stöd av bestämmelsen i fråga. Enligt grundlagsutskottet föreligger det med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna risk för att en kriminalisering av denna typ, som går utöver den inom straffrätten vedertagna läran om delaktighet, i kombination med annan lagstiftning kommer att leda till att till och med inte helt nära utomstående blir rutinmässigt utsatta för polisens befogenheter att inhämta information och straffprocessuella tvångsmedel när ett brott har begåtts (GrUU 10/2000). Dessutom hänvisade grundlagsutskottet till kommentarer från Tyskland om tillämpningen av likartad lagstiftning när det konstaterade att åtal mycket sällan väcks med anledning av brott mot en straffbestämmelse av denna typ bland annat på grund av bevisvärigheter, men att det är betydligt vanligare med straffprocessuella tvångsmedel mot misstänkta.

De nya bestämmelserna. I den nya polislagen som träder i kraft den 1.1.2014 (872/2011) ingår väsentligt exaktare och mera strikt avgränsade bestämmelser om de principer som ska iaktas i polisverksamheten (1 kap.).

Enligt den nya polislagens 2 kap. 10 § om skydd mot brott och störande beteende har en polisman rätt att avlägsna en person från en plats, om det utifrån personens hotelser eller övriga uppträdande är sannolikt att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott mot liv, hälsa, frihet, hemfrid eller till ett egendomsbrott. Personen kan gripas om det sannolikt inte räcker att denne avlägsnas från platsen och ett brott inte annars kan förhindras eller en störning eller fara inte annars kan avvärijas. Den som gripits får hållas i förvar så länge det är sannolikt att han eller hon gör sig skyldig till brott enligt 1 mom. eller orsakar störning eller fara, dock högst 24 timmar efter gripandet. En polisman kan skydda en person eller bevaka en plats för att förebygga eller avbryta ett sådant brott som avses i 1 mom.

Vid förhindrande av brott kan utöver de metoder för inhämtande av information som det redogjorts för ovan dessutom användas vissa sådana metoder för inhämtande av informationer som karaktäriseras som hemliga

och om vilka förskrivs i 5 kap. i polislagen (872/2011). Dessa är förtäckt inhämtande av information, teknisk observation av utrustning, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser. Dessutom föreskrivs i 5 kap. om skyddande av hemligt inhämtande av information.

Enligt 5 kap. 15 § i den nya polislagen avses med förtäckt inhämtande av information inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla polismannens uppdrag. Polisen får för att förhindra brott använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till: 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri, 3) narkotikabrott, 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, 5) grovt tullredovisningsbrott, eller 6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

Enligt 5 kap. 23 § i den nya polislagen avses med teknisk observation av utrustning att en funktion, informationsinnehållet eller identifieringsuppgifterna i en dator eller i en liknande teknisk anordning eller i dess programvara på något annat sätt än enbart genom sinnesförmålor observeras, upptas eller behandlas på något annat sätt för att utreda omständigheter som är av betydelse för förebyggande av ett brott. Genom teknisk observation av utrustning får information om innehållet i ett meddelande eller om identifieringsuppgifter som avses i 8 § inte inhämtas.

Polisen kan för förhindrande av brott ges tillstånd till att utföra teknisk observation av utrustning, om det på grund av en persons yttranden, hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott som avses i 17 § 4 mom. Polisen får rikta teknisk observation av utrustning mot en dator eller en liknande teknisk anordning som personen i fråga sannolikt använder, eller mot dess programvara.

Enligt 5 kap. 40 § i den nya polislagen avses med användning av informationskällor

annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av i 1 kap. 1 § avsedda uppgifter av personer som inte hör till polisen eller till någon annan förundersökningsmyndighet (informationskälla). Polisen får be att en för ändamålet godkänd informationskälla som har lämpliga personliga egenskaper och är registrerad och har samtyckt till inhämtandet av information inhämtar den information som avses i 1 mom. (styrd användning av informationskällor). Vid styrd användning av informationskällor får en informationskälla inte ombes att inhämta information på ett sådant sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller som äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. Innan styrd användning av informationskälla inleds ska informationskällan upplysas om sina rättigheter och skyldigheter och i synnerhet om vad som är tillåten och förbjuden verksamhet enligt lag. Informationskällans säkerhet ska vid behov tryggas under och efter inhämtandet av information.

Enligt 5 kap. 46 § i den nya polislagen får polisen, när polisen använder hemliga metoder för att inhämta information, dröja med att ingripa i ett brott, om fördröjningen inte orsakar betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Det förutsätts dessutom att fördröjningen med att ingripa är nödvändig för att dölja att information inhämtas eller för att trygga verksamhetens syfte. Polisen får använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter, göra och använda falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar samt framställa och använda falska handlingar, när det är nödvändigt för att skydda sådant hemligt inhämtande av information som redan genomförs, pågår eller kommer att genomföras. En registeranteckning som avses i 2 mom. ska rättas när förutsättningarna enligt det momentet inte längre finns.

Till den nya förundersökningslagen har fogats bestämmelser om uppskjutande av förundersökningsåtgärder och avbrytande av förundersökningen som inte ingår i gällande förundersökningslag (3 kap. 12 och 13 §). Förutsättningen för att skjuta upp är att det är nödvändigt utreda det brott som undersöks

eller något annat brott som har samband med det.

Brott mot liv

Grundgärningsformen för ett brott mot liv är dråp. Enligt 21 kap. 1 § i strafflagen ska den som dödar någon annan dömas till fängelse på viss tid, minst åtta år. Om dråp begås med berätt mod, på ett synnerligen rått eller grymt sätt, så att allvarlig allmän fara förorsakas eller genom att en tjänsteman dödas medan denne på tjänstens vägnar upprätthåller ordning och säkerhet eller på grund av tjänsteåtgärd och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för mord dömas till fängelse på livstid. Försök till dråp och mord är straffbart.

Vid kriminaliseringen av förberedelse till brott mot liv möter man samma problem som i fråga om förberedelse till grovt rån som behandlas nedan, fastän de på grund av skiljaktigheter i rekvisiten i någon mån avviker från varandra. Vid grovt rån riktar sig en utvidgning av kriminaliseringen till förberedelse i praktiken mot en synnerligen planmässig verksamhet medan igen kriminaliseringen vid brott mot liv täcker också mera vardagliga förberedelseåtgärder. Av denna orsak är det motiverat att lite mera omfattande dryfta förberedelsens förhållande till planering.

I basordboken över finska språket definieras plan på det sätt att den är ett resultat av en planering, ett utkast, ett förslag, en tanke eller något annat för att förverkliga en avsikt, genomföra ett projekt eller något annat liknande. Verbet planera definieras med synonymerna skissera, på förhand gestalta, förbereda eller göra upp en plan. Förbereda betyder det samma som att utföra inledande arbeten, vidta förhandsåtgärder för något eller med tanke på något. Förberedelse betyder det samma som att förbereda eller en förberedande åtgärd.

Uttrycken planering, förberedelse, planera och förbereda påminner långt om varandra. Å andra sidan skiljer sig ”planera” i fråga om sina andra definitioner från förberedelse på det sättet att de andra verb som förklarar det långt beskriver tankearbete. Skissering, gestaltning eller att göra upp en plan antyder uttryckligen om en verksamhet som sker i sin-

net. Med dem kan avses också vissa åtgärder som kan observeras utifrån varvid de kan innebära t.ex. skriftlig planering. Förbereda som verb betyder uteslutande utförande av konkreta åtgärder (arbeten eller förhandsåtgärder) för någonting. Mellan begreppen planera och förbereda är det en härfin nyansskillnad i allmänspråket. Planering kan vara också att förbereda, medan igen förberedelse ofta är något mera konkret än planering.

På grund av definitionsproblem är det rätt så klart att förberedelse och planering inte som sådana kan utgöra rekvisitsfaktorer, utan området för straffbarhet måste avgränsas mera konkret. Det kan antas att vid brott mot liv dessa gränsdragningsproblem i praktiken realiserar oftare i rättspraxis än vid förberedelse till grovt rån.

Först någon konkret gärning som framgår i den yttre verkligheten, en förberedelseåtgärd, kan utgöra förberedelse. I princip är det möjligt att särskilja också förberedelseskedena för brotten till särskilda förberedelseåtgärder. Om t.ex. person A berättar åt B att han eller hon önskar döda person C, är det fråga om en verksamhet som sker på A:s tankenivå utan ett fast beslut att begå ett brott, fastän A uttrycker sin tanke i ord. A kan nämligen tänkas endast ”drömma om” eller ”vara stor i orden”.

Att avgränsa begynnelsetidpunkten för förberedelse (gränsdragningen till planering) och sluttidpunkten (gränsdragningen till försök) är inte enkelt och det är inte ens möjligt att förutse samtliga tolkningssituationer. Vid brott mot liv kan man försöka göra saken klarare med hjälp av exempel. Vid brott mot liv är ett allmänt medel för gärningen något föremål som självt är farligt såsom ett skjut- eller eggvapen. Gärningsmedlet kan också vara ett från vardagslivet bekant och i normal användning ofarligt föremål, såsom en brödkniv, glasflaska eller ett rep. Ett brott mot liv kan begås också utan något medel för gärningen, t.ex. genom strypning eller att falla ner från hög höjd. Man kan döda en annan också med mediciner eller gifter. Det verkar alltså rätt klart att straffbarheten för förberedelse inte torde kunna avgränsas blott med hjälp av gärningsredskapet. Det kan vara straffbart som förberedelse att inneha ett far-

ligt gärningsredskap i avsikt att begå ett brott mot liv med redskapet i fråga.

Vid definieringen av en förberedelsegärning är just det besvärligt, att åtgärden i sig själv kan vara fullt laglig och godtagbar. Man måste alltså dryfta vilket som är det tilläggs-element som gör gärningen straffbar. Om man t.ex. tänker på en situation där person A har berättat för andra att han eller hon ämnar döda person B och A påträffas i närheten av B:s bostad med en bomb, brödkniv eller gift i fickan, hur ska man i olika situationer förhålla sig till innehav av olika gärningsredskap? Situationerna kan vara mycket olika beroende på den övriga bevisningen. Också frågan om när man övergår till försökszonen lämnar rum för tolkning.

Alla ovan nämnda eventuella problem kan inte lösas med hjälp av lagstiftning. Det är motiverat att avgränsa straffansvaret för förberedelse i ett självständigt rekvisit så att det är så exakt avgränsat som möjligt. Straffansvaret för försök bestäms enligt vedertagna linjedragningar. Om gärningen överskrider försökströskeln, kan man inte bestraffa för förberedelse till samma brott. Om försökströskeln inte överskrids, ska gärningen bedömas på grundval av ett självständigt rekvisit som föreskrivs för förberedelse.

Kriminalisering av förberedelse är mycket fast förknippad med uppsåtsproblematiken. Enligt 3 kap. 6 § i strafflagen har gärningsmannen uppsåtligt orsakat en följd som omfattas av en brottsbeskrivning, om han eller hon har avsett orsaka följden eller ansett följden vara säker eller övervägande sannolik. Följden har likaså orsakats uppsåtligt, om gärningsmannen har ansett att den med säkerhet har samband med den följd han eller hon har avsett. I strafflagen finns inte en uttrycklig definition för omständighetsuppsåt. I enskilda straffbestämmelser kan ingå begrepp som kräver en särskild form av uppsåt. Till denna del talas det ofta bl.a. om ”överskjutande uppsåtsrekvisit” (se Asp –Ulväng – Jareborg: Kriminalrättens grunder 2010, s. 377–378). Det är fråga om uttrycket ”avsikt”, t.ex. vid äventyrande av Finlands suveränitet: ”Den som i avsikt att med våld – – ”(SL 12:1). För att uttrycka det samma används också i finskan en finalkonstruktion, t.ex. i fråga om förberedelse till högförräderi: ”Joka

tehdäkseen valtiopetoksen – –” (Den som i syfte att begå högförräderi; SL 13:3). För dessa straffbestämmelser förutsätts att gärningsmannen vid gärningstidpunkten genom sin verksamhet har eftersträvat ett visst syfte. Med hänsyn till straffansvaret är det å andra sidan betydelselöst om syftet uppnås eller inte. I dessa fall torde det inte kunna ställas krav på sannolikheten för att syftet uppnås. Det räcker med att gärningsmannen fullbordar en gärning i enlighet med rekvisitet i ett syfte som förutsätts i lagen.

När det anses befogat att kriminalisera förberedelse till brott mot liv, bör straffansvaret i enlighet med den svenska modellen knytas till innehav av ett livsfarligt föremål i avsikt att begå ett brott. I samma bestämmelse bör förenas kriminaliseringen av förberedelse till grov misshandel, eftersom det är synnerligen svårt att motivera en lösning där förberedelse till grov misshandel av någon annan inte är kriminaliserad, men förberedelse till grovt rån vore det. Dessutom kan att komma överens med någon annan om att begå brotten i fråga redan självt anses som en synnerligen klandervärd gärning, varför det ska beaktas vid kriminaliseringen. Vid kriminaliseringen av en verksamhet som syftar till att allvarligt skada någon annan ska dock i jämförelse med förberedelse till grovt rån mera omfattande beaktas situationen med s.k. försök till anstiftan, givande av order att döda och uppdrag att begå ett brott som riktar sig mot någon annans liv eller hälsa.

Tagande av gisslan

Tagande av gisslan som regleras i 25 kap. 4 § i strafflagen är en specialsituation för grovt frihetsberövande. Bakom bestämmelsen ligger bekämpande av internationell terrorism och grov brottslighet. Rekvisitet skiljs från frihetsberövande (SL 25:1) av gärningsmannens avsikt. Vid tagande av gisslan används frihetsberövande för olaga tvång på någon annan. Gisslan kan användas t.ex. för att få lösenpengar eller för att trygga sin egen flykt.

Om en person tas som gisslan i syfte att gisslan själv betalar lösenpengar, är det inte fråga om tagande av gisslan. Om t.ex. en borgenär fångslar sin gäldenär och lovar att släppa denne först när skulden är betald, är

det fråga om frihetsberövande (SL 25:1) och olaga tvång (SL 25:8).

Försök till tagande av gisslan är straffbart, men inte förberedelse till brottet. I fråga om tagande av gisslan kan det dock ses samma slags drag och anknytningar till den organiserade brottsligheten som även vid de andra förberedelsebrotten som föreslås i denna proposition. Dessutom nämns i rekvisitet för tagande av gisslan hot om att gisslan dödas och dess straffmaximum är fängelse i tio år såsom vid grov misshandel och grovt rån. Händelser under den senaste tiden har utvisat att det också finns ett praktiskt behov av och tunga samhälleliga grunder för att kriminalisera förberedelse till tagande av gisslan. Därför föreslås det i denna proposition att förberedelse till tagande av gisslan kriminaliseras. Dess rekvisit måste dock byggas utifrån specialdragen för brottet i fråga. Detta innebär att det vid kriminaliseringen av förberedelse till brottet är skäl att beakta också anskaffningen av ett visst utrymme för att begå brottet.

Grovt rån

I en riksdagsledamots lagmotion till riksdagen som gjordes under den föregående regeringsperioden (LM 124/2007 rd) föreslogs att det till 31 kap. i strafflagen fogas en ny 5 § om förberedelse till grovt rån. Lagmotionen i fråga kan hållas som grund för bedömningen av hur kriminaliseringen av grovt rån ska genomföras.

Enligt lagmotionen gör sig den skyldig till förberedelse till grovt rån som för ett brott som avses i 2 § 1—4 punkten skaffar eller tar emot ett redskap, utrustning eller ämne som lämpar sig för att begå ett sådant brott eller skaffar information som behövs vid förberedelsen till gärningen eller på annat sätt deltar i förberedelsen till gärningen. För gärningen föreslås som straff fängelse i minst ett och högst fyra år. Lagmotionen undertecknades av 106 riksdagsledamöter utöver den som gjorde lagmotionen. Avsikten med lagmotionen var att de förberedelseåtgärder som föregår ett rån kriminaliseras, om det rån som förbereds kan bedömas vara grovt på det sätt som förutsätts i lagen.

Om rån föreskrivs i 31 kap. i strafflagen. Enligt kapitlets 1 § ska den som 1) genom våld på en person eller överhängande hot om sådant våld ur en annans besittning olovligen tillägnar sig eller olovligen tar i bruk någon annans lösa egendom, eller 2) genom sådant våld eller hot tvingar en annan att avstå från ekonomisk förmån som gärningsmannen inte har laglig rätt till dömas för rån till fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Försök till rån har föreskrivits vara straffbart.

I 3 mom. i paragrafen föreskrivs om s.k. rånartad stöld. Enligt momentet döms för rån eller rånförsök också den som har anträffats på bar gärning vid ett tillgrepp eller ibruktagande som nämns i 1 mom. 1 punkten och som genom att använda sådant våld eller hot som där avses fullbordar eller försöker fullborda brottet eller behåller eller försöker behålla egendomen.

I strafflagen har för rån inte föreskrivits någon lindrig gärningsform. Den ersätts dock delvis av överföringsbestämmelsen i 4 mom. Där föreskrivs att är en gärning som avses i paragrafen, med hänsyn till att våldet eller hotet är ringa eller till omständigheterna i övrigt, bedömd som en helhet inte allvarlig, ska gärningsmannen inte dömas för rån utan för de andra brott som gärningen innefattar.

Om vid rån 1) någon uppsåtligt tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge, 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, 3) används skjut- eller eggvapen eller annat sådant livsfarligt hjälpmedel, eller 4) brottet riktas mot någon som på grund av det arbete eller den uppgift som hör till hans eller hennes yrke eller befattning inte kan försvara sig eller sin egendom, och rånet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt rån dömas till fängelse i minst två och högst tio år. Också försök är straffbart.

Rånbroten är s.k. förenade brott där för ett uppfyllt rekvisit förutsatts att två element slutförs, nämligen dels våld eller hot om våld och dels tillgrepp. Brottet anses förbli på ett straffbart försöksstadium, om t.ex. man har vidtagit våld eller överhängande hotat med våld men gärningen inte har fortskridit till det skede då man tillgriper egendomen.

Av kvalificeringsgrunderna för grovt rån kan de följder av gärningen som nämns i pa-

ragrafens 1 mom. 1 punkten (tillfogande av svår kroppsskada, allvarlig sjukdom eller försättande i livshotande läge) eller de kvalificeringsgrunder som nämns i 2 punkten (brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt) inte observeras på förhand eller förutses i förberedelseskedet. Detta problem finns inte på samma sätt i fråga om kvalificeringsgrunden om användning av skjutvapen eller annat sådant livsfarligt hjälpmedel (punkt 3). Av att skaffa ett livsfarligt hjälpmedel och inte heller av innehavet kan direkts dras en slutsats att den som skaffar eller innehavaren avser använda föremålet för att begå ett rån. En i lagmotionen förutsedd tillämpningssituation för den föreslagna bestämmelsen är att föremålet för rånet är personer som på grund av det arbete eller den uppgift som hör till hans eller hennes yrke eller befattning inte kan försvara sig själv eller sin egendom (punkt 4). Denna grund har i rättspraxis tillämpats förhållandevis begränsat, i första hand på taxibilister. Med stöd av rättspraxis kan dock t.ex. banktjänstemän som utsätts för rån dock inte automatiskt utgöra en sådan persongrupp som avses i punkten (HD 1992:189).

Ett rån kan anses som grovt endast om utöver de grunder som nämns i paragrafen gärningen bedömd som en helhet är grov. På grund av helhetsbedömningen kvalificerar t.ex. användningen av ett eggvapen i en rån-situation beroende på sättet av hotet eller förhållandena vid hotsituationen inte nödvändigtvis rånet så att det blir grovt (HD 1992:169). Att bedöma de yttre gärningsomständigheterna på det sätt som förutsätts av helhetsbedömningen är i förberedelseskedet för gärningen besvärligt.

Mängden egendom som eftertraktats genom rånet är inte en kvalificeringsgrund för rånet. Bytets storlek beaktas vid helhetsbedömningen av gärningen. Vid bedömningen av hur farligt och klandervärt rånet är har det våld och hot om våld som använts vid det ansetts som mera väsentliga faktorer än den egendom som är föremål för gärningen (RP 66/1988 rd). Att gärningsmän slår sig samman för att begå ett rån är inte heller en kvalificeringsgrund för rån. I 17 kap. 1 a § i strafflagen kriminaliseras särskilt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

Vid förberedelseskedet kan gränsdragningen mellan rån och stöld vara problematisk. Rån skiljer sig från stöld i det att rån utöver tillgrepp förutsätter bruk av våld eller hot om våld. Uttryckt på annat sätt är det fråga om stöld, om inte våld eller hot om våld används. Om man t.ex. bryter sig in i en guldsmedsaffär på natten så att ingen personal och inte heller någon annan är på plats, är det fråga om stöld och inte rån. Som kvalificeringsgrund för grovt rån och grov stöld (SL 28:2) nämns skjutvapen och annat livsfarligt hjälpmedel. I rekvisitet för grovt rån förutsätts det användning av ett farligt vapen när det vid grov stöld räcker med att enbart förse sig med ett sådant. Av att skaffa ett vapen eller av innehav går det inte utan problem att i förberedelseskedet dra slutsatser om arten för det kommande brottet (grovt rån eller grov stöld).

I praktiken är en situation som går att bevisa och är förknippad med förberedelse till grovt rån att gärningsmannen utrustar sig för ett sådant beväpnat rån som t.ex. på grund av storleken på det förväntade bytet också vid helhetsbedömningen är grovt. Straffbarheten beror också då på hur exakt och grundlig bevisning om de förberedande åtgärderna och redan utförda åtgärder för huvudbrottet samt om planerna för huvudbrottet, med andra ord förberedarens avsikt som kan presenteras.

I lagmotionen föreslogs alltså att som förberedelse till grovt rån ska bestraffas 1) att skaffa eller ta emot ett hjälpmedel, utrustning eller ämne som lämpar sig för grovt rån och i syfte att använda det för att begå ett grovt rån, 2) att inhämta information som behövs för förberedelsen samt 3) på annat sätt delta i förberedelsen av ett grovt rån.

Vissa av de straffbara gärningar som nämns i lagmotionen som förberedelse till grovt brott utgör redan för närvarande brott. Åtgärder i strid med skjutvapenlagen, inbegripet olovligt innehav av skjutvapen är kriminaliserade i 41 kap. i strafflagen som skjutvapenbrott (för vilket det finns en grov gärningsform), likaså innehav av ett farligt föremål på allmän plats i strid med ordningslagen. Dessutom föreskrivs det särskilt om straff för brott mot bestämmelserna om explosiva varor i 44 kap. 11 § i strafflagen.

I samband med kriminaliseringen av förberedelse till grovt rån bör man också ta ställning till om t.ex. nämnda brott ingår i förberedelse till ett grovt brott eller bestraffas det för dessa särskilt (se nedan om detta, avsnitt "lagkonkurrens").

Av de förberedelseåtgärder som nämns i lagmotionen kan anskaffning och mottagande av ett redskap, utrustning eller ämne som lämpar sig för att begå ett grovt brott inte som sådana anses tillräckligt exakt avgränsade som gärningsbeskrivning. Problemet elimineras inte heller helt av att man begränsar kvalificeringsgrunderna till att gälla endast skjut- eller eggvapen eller ett redskap som är jämförbart med dessa. Det finns ett otaligt antal föremål med vilka man kan orsaka någon annan livsfara, varför en avgränsning av nämnt slag är benägen för kritik med hänsyn till en exakt avgränsning. De redskap som används vid förberedelsen kan också vara lagligt anskaffade och kan under vissa förutsättningar också lagligt innehåsa tom. på allmän plats. Att skaffa ett skjutvapen utan behörigt tillstånd uppfyller som utgångspunkt brottsrekvisitet för skjutvapenbrott (SL 41:1). Att inneha en kniv eller annat föremål som lämpar sig för att skada någon annan i strid med 10 § i ordningslagen är som utgångspunkt straffbart som innehav av föremål eller ämne som lämpar sig för att skada någon annan (SL 41:6). Samma bestämmelse gäller ett föremål som är förvillande likt ett skjutvapen eller en explosiv vara (t.ex. en faksimilkopia av ett skjutvapen). Om en person som har med sig ett skjutvapen förbereder ett grovt rån måste långt bedömas utifrån bevisning som fåtts om gärningsmannens subjektiva avsikt.

I Sverige har man löst problemet med karaktären för hjälpmedlet genom en avgränsning i BrB 23:2 enligt vilken hjälpmedlet ska vara "något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott". Uttrycket "särskilt är ägnat" har i förarbetena till bestämmelsen och rättslitteraturen ansetts förutsätta att föremålet med beaktande av dess egenskaper har en central betydelse vid begåendet av brottet. Typiska är sådana föremål som inte har något lagligt användningssyfte och som är tillverkade eller omarbetade för brott såsom t.ex. avsågade hagelgevär, för-

falskningshjälpmedel och förfalskade identitetshandlingar. Den svenska bestämmelsen täcker också föremål av arten sprängämne, skjutvapen och dyrk som har lagliga användningssyften men som kan anses särskilt accentuera faran för att ett brott begås. Också föremål som typiskt lämpar sig särskilt väl för att begå ett brott (en kniv) kan under vissa förutsättningar anses som ett föremål som avses i bestämmelsen. Föremålet behöver inte nödvändigtvis vara ”materiellt”, eftersom som ett farligt hjälpmedel också anses uppgifter som har insamlats, sammanställts och på något sätt sparats för att begå ett brott (t.ex. uppgifter om rutten och tidtabellen för en värdetransportbil). Sedvanliga föremål som en bil, dator eller mobiltelefon är inte sådana föremål om de inte har ändrats för att särskilt lämpa sig för att begå brott. Å andra sidan kan som hjälpmedel för att begå brott anses en samling sådana föremål som inte som enskilda föremål klassificeras som hjälpmedel som avses i bestämmelsen. Utanför tillämpningsområdet för bestämmelsen avgränsas också sådana brottsföremål som narkotika vars innehav i sig uppfyller rekvisitet för brott. Det är skäl att göra en precisering lik avgränsningen i Sverige också av den bestämmelse som kriminaliserar förberedelse till grovt rån.

Av de förberedelseåtgärder som räknas upp i lagförslaget är skaffande av upplysningar som behövs vid förberedelsen åtminstone inte oproblematiskt med avseende det krav på exakthet som förutsätts av legalitetsprincipen åtminstone utan precisering. För att planera ett rån behövs det tom. mycket olika slags upplysningar av vilka en del kan skaffas lagligt (t.ex. genom att besöka ett rånobjekt av typen bank) och en del endast olagligt (t.ex. genom att muta en tjänsteman eller någon annan person eller genom dataintrång). Sambandet mellan att skaffa upplysningar och att genomföra ett grovt rån kan vara mycket avlägset. T.ex. att reda ut öppettiderna för rånobjektet kan vara en åtgärd genom vilken skaffas uppgifter som behövs vid grovt rån. Dessutom verkar lagmotionens avgränsning av förslaget till bestämmelse att gälla uttryckligen upplysningar som behövs vid förberedelsen inte befogad. De upplysningar som samlas in vid förberedelsen be-

hövs mera väsentligt vid begåendet av rånet än för planering och förberedelse och det vore mera naturligt att tala om ”upplysningar som behövs för att begå ett grovt rån”. Med hänsyn till legalitetsprincipen kan starkast kritiserat förslaget gärningsbeskrivning ”deltar på annat sätt i förberedelsen av gärningen”. Uttrycket är till sin ordalydelse så omfattande och vag att den inte uppfyller kravet på en exakt avgränsning. Lagutskottet har i flera sammanhang (t.ex. LaUU 19/2005 rd och LaUB 8/2004) förhållit sig mycket kritiskt till att det stiftas alltför obestämda och vaga brottsbestämmelser.

Som ett sammandrag kan det anföras att om man anser det befogat att kriminalisera förberedelse till grovt rån, ska bestämmelsen i fråga vara förutom snävare än den som föreslogs i lagmotionen också mera exakt avgränsad. Å andra sidan är det motiverat att i bestämmelsen beaktas också att komma överens om att begå ett grovt rån och att göra upp en detaljerad plan som har samband med det grova rånet.

Farelementet och otjänliga förberedelseåtgärder

I straffbestämmelserna om förberedelse förutsätts i allmänhet inte en konkret fara för att följderna för ett fullbordat brott inträffar. Faran för att brottet fullbordas är vid förberedelse lägre än vid ett straffbart försök.

I Sverige har från tillämpningsområdet straffbar förberedelse och stämpling uteslutits fall där den konkreta faran för att brottet fullbordas är ringa. Frågan har också samband med den rättsliga bedömningen av otjänlig, dvs. konkret ofarlig förberedelse.

I rättslitteraturen har det i fråga om förberedelsekriminaliseringar ansetts att det vid bedömningen av graden av den fara som uppstår vid förberedelsen också ska tas hänsyn till hur viktigt skyddsintresset är. Straffbarheten för förberedelse ska inte täcka åtgärder som objektivt bedömt är otjänliga med tanke på att brottet fullbordas, fastän de i övrigt uppfyller rekvisitet för en förberedelsekriminalisering. Därför har det i de föreslagna bestämmelserna tagits med ett begränsningsmoment, delvis enligt svensk modell,

att gälla situationer där faran för att brottet fullbordas är obetydlig.

Som en otjänlig förberedelseåtgärd i fråga om grovt rån kan anses t.ex. förberedelse av rån mot ett objekt från vilket det aldrig kan fås ett byte som till sitt värde utgör betydande vinning. Problemet är att bedömningen av hur farliga förberedelseåtgärderna är kan vara mycket svår, om det inte finns en tillräcklig utredning om objektet för huvudbrottet, eftersom den fara som förberedelseåtgärderna orsakar ska bedömas enligt gärningstidpunkten när förberedelseåtgärderna utfördes.

Objektivt bedömt har som otjänliga försöksåtgärder i rättslitteraturen nämnts som exempel t.ex. en strävan att orsaka personskada med medel som objektivt bedömt är helt ofarliga.

I fråga om föremål som lämpar sig för att skada någon annan kan som rättesnöre anses att ju farligare ett föremål kan anses vara desto större kan den fara som innehavet av det medför vara med tanke på att ett brott som riktar sig mot någon annan person fullbordas.

Syftet med avgränsningen i fråga om förberedelseåtgärdernas farlighet är i vart fall att förberedelseåtgärden i tillräcklig grad måste öka möjligheterna för att brottet fullbordas. En enskild åtgärd ska bedömas som en del av andra handlingar och omständigheter. En förberedelseåtgärd som i sig främjar ett brott är inte nödvändigtvis straffbar, om den inte är tillräckligt betydande med hänsyn till förberedelsehelheten. Vid bedömningen av betydelsefullheten är en väsentlig fråga t.ex. om huruvida brottet hade varit möjligt att begå, om man tänker att förberedelseåtgärden helt utesluts från händelseförloppet. I Sverige har obetydligheten för den fara som förberedelseåtgärden orsakar motiverats t.ex. med en lång tid mellan förberedelseåtgärden och huvudbrottet samt med de många övriga förberedelseåtgärder som behövs efter förberedelseåtgärden.

Avstående från förberedelse

Avstående från förberedelse kan bedömas utifrån bestämmelsen i strafflagens 5 kap. 2 § om avstående från försök och verksam ånger. Enligt det vid revideringen av strafflagens

allmänna del upphävda 4 kap. 3 § 2 mom. i strafflagen skulle på avstående från förberedelse tillämpas vad som var föreskrivet om avstående från försök. I Sverige där en sådan avgränsning ingår i BrB 23:3 om avstående från försök, förberedelse och stämpling har ett avstående från förberedelse som leder till ansvarsfrihet allmänt taget ansetts förutsätta sådana aktiva åtgärder från den som utför förberedelseåtgärden som hindrar att brottet fullbordas. En person som utför en straffbar förberedelseåtgärd får inte ansvarsfrihet, om han eller hon varken begår brottet eller eliminerar förberedelseåtgärden eller dess verkningar. Om en person har fått ett arvode eller kostnadsersättning för ett brott som ska begås i framtiden, förutsätts det för verksamt avstående att personen såväl betalar tillbaka arvodet eller ersättningen som avhåller sig från att begå det egentliga brottet. Om en person å andra sidan tar emot ett arvode utan ens en avsikt att begå det brott som ligger till grund för arvodet har detta i Sverige ansetts utesluta förberedelseansvaret, eftersom faran för att brottet begås då är obetydlig.

I fråga om hjälpmedel har det i Sverige i BrB 23 kap. 3 § särskilt föreskrivits att innehavaren av hjälpmedel ska förebygga att hjälpmedlet används vid begåendet av brottet. För att förebygga att hjälpmedlet används förutsätts inte att det farliga föremålet förstörs, utan en eliminering av den konkreta farosituationen.

I den inhemska rättslitteraturen har det förutsatts att hjälpmedel av typen sprängmedel förstörs. Som exempel på att förebygga användningen av ett hjälpmedel kan nämnas en situation där en person som har skaffat ett sprängämne och hämtat det till brottsplatsen gör sprängämnet ofarligt och transporterar bort det från brottsplatsen. Med hänsyn till förberedelseansvaret för den som förebygger användningen av hjälpmedel saknar det betydelse om någon annan senare skaffar ett hjälpmedel som behövs vid brottet eller om brottet begås utan hjälpmedel.

Avstående från förberedelse leder dock inte till ansvarsfrihet för de övriga brott som har fullbordats under förberedelsen (t.ex. skjutvapenbrott). Å andra sidan möjliggör t.ex. också ett brott mot bestämmelserna om explosiva varor enligt t.ex. 44 kap. 11 § i

strafflagen verksam ånger. Som brott mot bestämmelserna om explosiva varor anses inte innehav av explosiv vara i strid med lagen om säkerhet vid hanteringen av farliga kemikalier och explosiva varor eller en bestämmelse, ett förbud eller ett föreläggande som har meddelats med stöd av den, om den som innehar en sådan explosiv vara på eget initiativ gör en anmälan till polisen om den explosiva varan och överlämnar den till polisen.

Kretsen för gärningsmän

Det i den lagmotion om grovt rån som nämndes ovan använda uttrycket ”i syfte att begå” innebär att till förberedelse av grovt rån endast kan göra sig skyldig en person som är gärningsman för det egentliga huvudbrottet. I ett rån kan det dock delta flera personer vilkas uppgifter vid förberedelsen till brottet och begåendet av det är olika. I rättspraxis (HD 1996:94, HD 1975 II 40) har som gärningsman vid rån ansetts också en person som fungerat som chaufför och som inte deltagit i det egentliga begåendet av brottet som brukare av eller hotare med våld och tillägnare av egendom. På gränsdragningen mellan en gärningsmannåtgärd och medhjälparens ansvar har inverkat bl.a. om de medverkande verkar i samförstånd för att genomföra en gemensam brottsplan och hur det eventuella rånbytet har fördelats mellan de medverkande.

I Sverige gäller förberedelseansvaret också främjande av ett brott som en annan begår. Fastän en avgränsning av straffansvaret till en gärningsman som förbereder sitt eget brott som utgångspunkt kan vara befogad, lämpar den sig rätt dåligt för det förmodade tillämpningsområdet för förberedelsekriminaliseringar, dvs. en planmässig och eventuellt organiserad verksamhet. Brott kan förberedas också tillsammans varvid bestämmelsen om medgärningsmannaskap kan bli tillämplig.

För kretsen för gärningsmän gäller också i övrigt strafflagens allmänna bestämmelser om medverkan. Detta innebär att när man föreskriver självständiga rekvisit för förberedelse, är medhjälper till förberedelse som utgångspunkt straffbar.

Lagkonkurrens

Strafflagen innehåller ingen allmän bestämmelse om s.k. lagkonkurrens där det är fråga om att på samma gärning i princip kan tillämpas flera straffbestämmelser. I vissa situationer gör tillämpningen av ett rekvisit dock tillämpningen av andra rekvisit onödig. I vissa situationer innehåller rekvisiten ett uttryckligt omnämnande av att för gärningen straffas ”om inte strängare eller lika strängt straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag”. Det finns också andra regler som har utvecklats närmast i rättslitteraturen men också i lagberedningshandlingarna och rättspraxis. Den vanliga gärningsformen täcker alltid den lindriga, dvs. den privilegierade gärningsformen. Rån täcker misshandel och stöld. En fullbordad gärning täcker ett försök. Att orsaka skadeföljden täcker framkallande av fara (dråp — framkallande av fara). Försök till ett brott som bestraffas strängare täcker en fullbordad gärning som bestraffas lindrigare (försök till dråp — misshandel). Dessa situationer kallas i rättslitteraturen för ”subordination”.

Vid förberedelsekriminaliseringarna beaktas lagkonkurrensbestämmelserna i förhållande till en fullbordad gärning via subordinationen: om den persons åtgärder som förbereder ett brott överskrider tröskeln för straffbart försök eller en fullbordad gärning kan personen naturligtvis inte straffas för förberedelse.

Till den del rekvisitet för förberedelsekriminaliseringar är knutet till innehav av hjälpmedel vid brott kan situationen dock delvis vara en annan. I dessa situationer kan samma gärning utöver rekvisitet för ett förberedelsebrott dessutom uppfylla rekvisitet för skjutvapenbrott eller brott mot bestämmelserna om explosiva varor. Ett alternativ vore att föreskriva om frågan genom en subsidiär klausul på lagnivå, om avsikten är att begränsa möjligheten att bestraffa för något visst annat brott. Ett annat alternativ vore att lämna frågan till rättspraxis. Enligt rättslitteraturen ska man då utgå från att gärningsmannen har begått flera brott då han eller hon brutit mot flera straffbestämmelser. Antagandet kan dock kullkastas genom att avväga olika synpunkter. Den viktigaste omständigheten vid denna

avvägning kan kallas ”omfattningen av skyddsintresset”. Grundtanken är att om två straffbestämmelser skyddar samma intresse (skyddsintresset) finns det inte skäl för att tillämpa vardera bestämmelsen. Om skyddsintresset som ska skyddas är ett annat, är det möjligt att straffa med stöd av vardera bestämmelsen.

Straffskalorna

Den straffrättsliga proportionalitetsprincipen förutsätter att straffet ska stå i ett rättvist förhållande till gärningens skadlighet och klandervärdhet. Principen förutsätter också att straffskalorna för olika brott ska stå i ett rättvist och logiskt förhållande till varandra.

Enligt 6 kap. 8 § i strafflagen straffas för försök till brott enligt en lindrigare straffskala så att för en gärning som har stannat vid försöksstadiet får dömas högst tre fjärdedelar av det maximala fängelse- eller bötesstraffet som föreskrivs för brottet och lägst det minimum i den straffart som föreskrivs för brottet. Minimistraffet för försök till grovt rån, tagande av gisslan, grovt misshandel och dråp under förmildrande omständigheter är alltså allmänt minimum fängelse i 14 dygn och maximistraffet fängelse i 7 år och 6 månader. Maximistraffet för försök till dråp är fängelse i 9 år. För försök till mord döms till fängelse i 2—12 år. I kriminaliseringarna av förberedelse ska maximistraffet vara lägre än dessa, eftersom förberedelse till brott ska anses mindre klandervärd än en verksamhet som har framskridit till straffbart försök.

För straffbar förberedelse har alltid föreskrivits ett lägre eller högst samma straff som för försök (så t.ex. RP 188/2002 rd och LaUB 24/2002 rd).

Genom att granska straffskalorna för de förberedelsekriminaliseringar som redan finns i strafflagen kan det för det första konstateras att straffskalorna för förberedelsebrotten är lindrigare än straffskalorna för motsvarande huvudbrott som framskridit till försöksstadiet. T.ex. kan för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri dömas till minst böter och högst till fängelse i ett år. På motsvarande sätt kan för försök till betalningsmedelsbedrägeri med tillämpning av 6 kap.

8 § i strafflagen dömas minst till böter och högst till fängelse i ett år och sex månader.

Av de nuvarande förberedelsebrotten har fem – brott mot förbudet mot kemiska vapen (SL 11:8), främjande av en terroristgrupps verksamhet (SL 34 a:4), meddelande av utbildning för ett terroristbrott (SL 34 a:4 a), rekrytering för ett terroristbrott (SL 34 a:4 b) och finansiering av terrorism (SL 34 a:5) – ett maximistraff som är högre än fängelse i fyra år. Dessa höga maximum grundar sig på internationella förpliktelser, men också på att gärningarna är exceptionellt allvarliga. Ett maximistraff på fyra år har föreskrivits bl.a. för förberedelse till folkmord och förberedelse till högförräderi. I proportion till dessa brott kan det i den ovan behandlade lagmotionen föreslagna maximistraffet på fyra år för förberedelse till grovt rån anses vara alltför högt med tanke på hur klandervärd gärningen är. För förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa kan däremot ett straffmaximum på fyra år anses stå i rätt proportion till gärningens allvarlighet. Som ett maximistraff i enlighet med proportionalitetsprincipen för förberedelse till grovt rån och likaså förberedelse till tagande av gisslan kan anses fängelse i tre år.

Sammandrag av behovet av att ändra strafflagen

Brotten mot liv och grov misshandel likasom även grovt rån och tagande av gisslan är synnerligen allvarliga brott. Detta framgår av straffskalorna för dem. Man ska förhålla sig allvarligt till grova brott på grund av det hot mot liv och hälsa som de utgör. De är också ägnade att skapa en känsla av otrygghet bland medborgarna.

Vid undersökningen av vissa penningtransportbils- och guldsmedsaffärsrån under den senaste tiden har det framkommit att åtminstone en del av gärningsmännen har kommit från utlandet för att mot ersättning utföra ett rån som de har fått i uppdrag att utföra. Typiskt för dessa fall har varit en särskild planmässighet som har framträtt genom att gärningsmännen försett sig med skjutvapen, stulna fordon och andra redskap som behövs för att utföra rånet. För verksamheten har varit typisk en organisering för att begå brotten

och en yrkesmässighet på viss nivå. Delta-gande i en organiserad kriminell sam-manslutnings verksamhet är straffbart under de förutsättningar som föreskrivs i 17 kap. 1 a § i strafflagen.

Under de förutsättningar som föreskrivs i polislagen har polisen för att förhindra brott rätt till de ovan nämnda metoderna i ett tidigare skede än tvångsmedelslagens förutsättningar uppfylls. Jämfört med tvångsmedelslagens syftar polislagen inte endast till att erbjuda medel för undersökning och utredning av brott som redan har begåtts, utan också till att upprätthålla tryggheten samt förebygga brott. Denna uppgift ställer för polisen en skyldighet att förhindra brott mot liv och gärningar av typen rån som innehåller våld eller hot om våld liksom även de andra brotten. Förebyggande av brott ska ses som en åtminstone lika viktig uppgift som att undersöka brott när begåendet av det förutsedda huvudbrottet ännu inte har inletts. Polislagen möjliggör redan för närvarande tillräckliga befogenheter för förebyggande.

En del av de åtgärder som typiskt har samband med förberedelse utgör redan för närvarande som sådana brott, t.ex. skjutvapenbrott och brott mot bestämmelserna om explosiva varor. Detta gör det möjligt att ingripa mot förberedelse av rån i ett mycket tidigt skede. I det ovan behandlade Lundo penningtransportären dömdes för dessa gärningar mycket stränga fängelsestraff på 2 år och 2 år 6 månader. I motiveringen till straffmätningen uttalades bl.a. att den enda orsaken till innehavet av vapen har varit en eventuell användning av dem i syfte att hota eller skada i samband med ett grovt brott. Därför ska det straff som döms för brottet vara strängt. Förberedelsegärningarna har inverkat på det utdömda straffet.

Brotten mot liv, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån kan utföras på många sätt. Därför är det svårt att avfatta bestämmelsen om förberedelse så att den blir tillräckligt exakt och noga avgränsad. Med hänsyn till kravet på exakthet och noga avgränsning är också problematiskt straffbarhetens beroende av subjektiva element, särskilt i fråga om bevisningen om gärningsmannens avsikt. Å andra sidan innehåller strafflagen redan för närvarande förberedelsekriminali-

seringar och när de stiftades var legalitetsprincipens krav inte oöverkomliga.

Kriminaliseringar ska användas endast för att förbjuda ett beteende som kan anses tillräckligt klandervärt. Då accentueras också den kommunikativa verkan som har samband med allmänpreventionen. Ett eventuellt sätt för en förberedelsekriminalisering att verka är s.k. medelbar allmänprevention. En kriminalisering accentuerar att det oönskade beteendet allmänt och samhälleligt upplevs som klandervärt. På grund av att förberedelse till grövre brott inte är kriminaliserad har strafflagen ansetts orättvis.

Diskussionen om kriminaliseringen av förberedelse till brott mot liv har uppstått med anledning av skolskjutningarna som avviker från ett traditionellt finskt brott mot liv. På motsvarande sätt har behovet av att kriminalisera förberedelse till grovt rån och tagande av gisslan vällt fram med anledning av enskilda rån av penningtransportbilar och tagande av gisslan.

Särskilt kriminaliseringen av förberedelse till brott mot liv är förknippad med en risk för att en tanklös person blir straffad. Därför ska kriminaliseringarna knytas till innehav av hjälpmedel vid brott som ska användas för att begå brott vilket visserligen rätt oundvikligt leder till åtminstone delvis överlappande kriminaliseringar. Dessutom ska i bestämmelserna beaktas att komma överens om att begå brotten i fråga samt framskridandet av planeringen av gärningen så långt att man avtalar om gärningen mot arvode och gärningsmannen i förskott betalas arvode eller man i övrigt kommer överens om betalningen av arvodet.

I strafflagens särskilda del ingår redan för närvarande kriminaliseringar av vilka man i en del i brottsbenämningen talar om förberedelse till brott. Dessutom finns kriminaliseringar som klart är av förberedelse typ och kompletterar helheten för något annat brott och försök till det. I strafflagen ingår också stämplingskriminaliseringar. Dessa kriminaliseringar avviker från varandra i fråga om sitt regleringssätt, eftersom brottens förskeden kan vara av rätt olika typ vid olika brott. I vissa fall, såsom vid stämplingskriminaliseringar, beskrivs flera personers verksamhet medan igen förberedelsekriminaliseringarna

inte har en sådan personrelaterad dimension. Gemensamt för dessa kriminaliseringar är dock att det är fråga om att skapa förutsättningar för att begå de egentliga brotten så att förfarandet anses grunda ett behov av att bestraffa förfarandet och att förfarandet uppfyller kraven för också övriga kriminaliseringsprinciper.

Innehållsmässigt avgränsas förberedelse till brott till att försök till brott börjar. Det är alltså fråga om att gestalta sådana förfaranden som är värda straff och som tidsmässigt hänför sig till det skede som föregår inledningen av försöksskedet. Fastän förekomsten av försök till brott beskrivs i strafflagens 5 kap. 1 §, är det inre nödvändigtvis helt entydigt att vid olika brottsarter och i typsituationer för dem konstatera när försöksskedet inleds vilket också de åsikter som framfördes i hovrättens dom i penningtransportmålet är ett uttryck för. På det sätt som det redan redogjordes för ovan skiljer sig i samband med olika brott de förberedelseåtgärder som är värda straff. Att begå olika slags brott kräver till en del förberedelseåtgärder av olika slag. Vid förberedelse av brott mot liv och vid grovt rån kan åtminstone skaffande av ett vapen vara en konkret åtgärd som i betydande grad ökar risken för brottet.

Till de betydande förskedena för ett brott kan också höra en verksamhet av typen stämpling. Grundinnehållet i stämpling är att komma överens om ett brott. I praktiken är detta ofta förknippat med en gemensam planering av ett brott. Vid stämpling är det fråga om en verksamhet som ökar förutsättningarna för ett brott och som utförs av flera personer. Stämplingens farlighet, dvs. karaktären för att sannolikheten för brotthändelserna ökar har bl.a. samband med den resursökning som flera personer tillför, en effektivare planering och att det är svårare att avstå från en gemensam överenskommelse om brott än från ett sådant eget beslut om att begå ett brott som inte är knutet till andra personer. Kriminaliseringen av stämpling har samband med bl.a. frågan om kännetecknen för en tillräcklig överenskommelse, en beskrivning av en eventuell annan stämplingsverksamhet och definieringen av ställningen för en person som avstår från stämplingen.

Särskilt vid förberedelse till brott mot liv framträder också behovet av straffbarhet för att beställa ett brott. Om det som en följd av en beställning på ett mord begås ett brott mot liv, är beställaren ansvarig i egenskap av anstiftare till mord. Anstiftaren är ansvarig också, om brottet förblir vid ett försök. Om däremot en beställning av ett mord eller anstiftan till mordet inte ens leder till försök till brott, är inte beställningen eller anstiftan nödvändigtvis överhuvudtaget straffbara.

Att avgränsa straffbarheten för förberedelse till åtgärder som enligt objektiva kriterier verkligen är värda straff motiverar att något slags farekriterium intas i rekvisitet för förberedelsebrott. Vid utformningen av farekvisitet kan utnyttjas olika slags alternativ som används i fråga om också andra brottstyper. Fara kan för det första till sin karaktär vara konkret, varvid gärningen innehåller en verklig fara för någon följd, i detta fall att ett brott mot liv, en grov misshandel, tagande av gisslan eller ett grovt rån begås. Alternativt är det möjligt att utforma farekvisitet så att det blir av typen abstrakt fara varvid det förutsätts att den förberedelsegärning som beskrivs i rekvisitet är ägnat att leda till ett brott eller åtminstone att öka faran för att brottet begås. För farekvisitet kan ställas också krav på farans storlek. Det kan t.ex. förutsättas stor fara, men kravet kan utformas också negativt, då ett förberedelsebrott inte är för handen, om förberedelseåtgärden inte har inburet betydande fara för att brottet begås.

Vid ett förberedelsebrott ska det också finnas en subjektiv sida. Med beaktande av bl.a. att ett försök till brott som sker efter förberedelsen är straffbart endast som uppsåtligt, ska uppsåt anses som ett minikrav för ett förberedelsebrott. Det vore överhuvudtaget inte naturligt att tala om av oaktsamhet begången förberedelse. För förberedelse till brott är däremot typiskt en uttrycklig avsikt eller ett uttryckligt syfte att begå ett brott. Det är befogat att i förberedelse till brott ta in ett avsiktsrekvisit. Förberedelsens klandervärdhet grundar sig väsentligen på avsikten att begå ett brott. Ett avsiktsrekvisit kan utformas på olika sätt. Det är bl.a. möjligt att bygga det på avsikten, syftet eller målet. En omständighet som ska bedömas är om en sådan avsikt ska förutsättas individuellt av alla som har

deltagit i förberedelsen av brottet, eller räcker det med att någon känner till en sådan avsikt och hur detta ska beaktas i rekvisitet. Det är befogat att avfatta ett rekvisit där det talas om att utföra vissa förberedelseåtgärder för att begå ett visst brott.

I och med att förberedelsebrotten är självständiga brott är lärorna om medverkan i enlighet med 5 kap. i strafflagen tillämpliga på dem.

En egen fråga utgörs av individualiseringsfrågorna som har samband med kriminaliseringen av förberedelse. Till detta hör för det första frågan om när förberedelseförfaranden utgör ett brott och när flera förberedelsebrott. I denna proposition har man på det sätt som närmare framgår av detaljmotiveringen utgått från att t.ex. en överenskommelse om att döda tre personer innebär tre förberedelser till brott mot liv. För det andra kan ett förberedelsebrott uppfylla förutsättningarna för något annat brott. T.ex. innebär förberedelse till grovt rån som begåtts genom att skaffa ett olovligt vapen samtidigt att rekvisitet för skjutvapenbrott uppfylls. I denna proposition har omfattats en ståndpunkt enligt vilken personen döms för vardera gärningen, och skjutvapenbrottet ingår inte i lagkonkurrens i förberedelse till grovt rån.

I samband med kriminaliseringen av förberedelsebrott ska man också besluta om brotts straffskala. Den kan åtminstone inte vara strängare än straffskalan för försök till brottet i fråga. Vid totalrevideringen av strafflagen har iakttagits vissa typstraffskalor. På det om huruvida skalan också innehåller en möjlighet till bötesstraff inverkar hur farliga gärningar som tas in i rekvisitet. Av allmänpreventiva skäl är det befogat att hålla det allmänna minimumet för fängelse som minimum för dessa förberedelsebrott.

Övriga behövliga lagstiftningsändringar

Stiftandet av nya förberedelsekriminaliseringar ger anledning att dryfta också de behov av att ändra lagstiftningen om straffprocess och tvångsmedel som eventuellt följer av detta.

I den nya polislagen har redan heltäckande beaktats synpunkter som har samband med förebyggande av brott. Dessa bestämmelser

har behandlats ovan. Det har inte observerats några behov av ändringar av polislagen på grund av denna proposition.

Processrättsligt är den mest grundläggande frågan vid förberedelsekriminaliseringarna om det finns en målsägande i samband med dem. Om svaret är negativt blir de processuella verkningarna av förberedelsekriminaliseringen rätt små. Finlands skrivna lagstiftning innehåller ingen bestämmelse om vem som ska betraktas som målsägande vid ett brott. I samband med att lagen om rättegång i brottmål stiftades (689/1997, BRL) ansågs det inte nödvändigt att ta in i lagen en allmän definition för målsägande och det finns fortsättningsvis inte ett behov av att föreskriva en sådan. En målsägande är innehavare av det skyddsintresse i fråga om vilket gärningen har föreskrivits vara straffbar och vilket i första hand har kränkts genom brottet. Vid ett konkret äventyrande brott —t.ex. framkallande av fara— är målsägande den som genom brottet råkar i farozonen. I praktiken är det fråga om en person som brottet riktas mot, om det begås. På motsvarande sätt är vid förberedelsebrott målsägande den mot vilken den fullbordade gärningen senare skulle ha riktats.

När det kommande objektet för ett förberett brott kan individualiseras på det sätt att han eller hon betraktas som målsägande, förutsätter den föreslagna förberedelsekriminaliseringen att denna omständighet beaktas i straffprocesslagstiftningen. Det är fråga om att målsäganden vid förberedelse bör ha i huvudsak samma rättigheter som offret vid ett fullbordat brott eller försök till brott. Den centralaste paragrafen i detta hänseende som ingår i straffprocesslagen är BRL 2:1 a där det föreskrivs om målsägandes rätt till rättegångsbiträde vid vissa brott.

Brotten som möjliggör ett förordnande av biträde har uttömmande räknats upp i lagen. Enligt BRL 2:1 a ska det vara fråga om ett sexualbrott (SL 20 kap.), ett uppsåtligt brott mot liv och hälsa (SL 21:1—6) eller brott mot liv, hälsa eller frihet. Av förteckningen framgår att vid brott som avses i SL 21:1—6 kan förordnandet av biträde grunda sig på antingen BRL 2:1 a 2 eller 3 punkten. De övriga förutsättningarna i bestämmelsen får alltså här en avgörande ställning. Det är möj-

ligt att förordna ett biträde också när det är fråga om ett straffbart försök till dessa brott eller om medhjälp eller anstiftan till dessa brott. När det är fråga om våldsbrott kan för målsäganden förordnas ett biträde, om det med hänsyn till den åtalades och målsägandens förhållande kan anses befogat. Utformningen av BRL 2:1 a 2 punkten hänvisar till familjevåld, dvs. till de många slags situationer där den åtalade och målsäganden står rätt nära varandra. På grund av logiken ska hänvisningen i punkten utvidgas att gälla också den föreslagna nya 21 kap. 6 a § i strafflagen, fastän tillämpningsområdet för bestämmelsen torde bli begränsat.

När man gör på detta sätt, måste man också se till att målsäganden vid förberedelse till tagande av gisslan och till grovt rån vid behov får ett rättegångsbiträde eller en stödperson. Utformningen av BRL 2:1 a 3 punkten är allmän och enligt den kan ett biträde förordnas vid "brott mot liv, hälsa eller frihet" om förordnandet ska anses befogat med hänsyn till hur allvarligt brottet är, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter. I punkten hänvisas det inte direkt till 21 kap. i strafflagen. Det oaktat gäller BRL 2:1 a 3 punkten utöver brottstyper som ingår i 21 kap. i strafflagen också brottstyper som regleras i 25 kap. i strafflagen av vilka kan nämnas tagande av gisslan (SL 25:4) och kriminaliseringar enligt 31 kap. Detta innebär att förberedelse till tagande av gisslan och till grovt rån inte föranleder ett behov av att ändra regleringen om förordnande av biträde till denna del, utan i sådana situationer är det redan för närvarande möjligt att få ett biträde med stöd av 3 punkten i nämnda paragraf. Av samma orsak finns det inte heller ett behov av att ändra BRL:s 2 kap. 3 § om stödperson.

En annan processuell fråga som är oberoende av målsägandefrågan har samband med situationer där den som misstänks för ett brott mot liv eller hälsa, tagande av gisslan eller grovt rån har vissa rättigheter, varvid man ska fråga sig om den som misstänks för förberedelse ska ha samma rättigheter. Som exempel kan tas BRL 2:1 2 mom. 1 punkten enligt vilken på den misstänktes begäran för honom eller henne ska förordnas en försvarare, bl.a. om han eller hon misstänks för ett

brott för vilket det inte föreskrivs lindrigare straff än fängelse i fyra månader, eller för försök till eller delaktighet i ett sådant brott. De straffskalor som föreslås i denna proposition uppfyller inte denna förutsättning. Vid beredningen av ärendet har därför behovet av att ändra BRL 2:1 2 mom. prövats så att i momentet uttryckligen nämns de föreslagna förberedelsebrotten. Detta motiveras av att förberedelsebrotten kan vara mycket allvarliga och juridiskt utmanande. En sådan lösning strider dock mot den systematik som har omfattats i BRL. Dessutom vore det inkonsekvent att höja upp förberedelsebrotten till en särställning i förhållande till vissa andra brott där straffmaximum är fängelse i fyra år, men minimistraffet är lägre än fyra månader. T.ex. vid sexuellt utnyttjande är maximistraffet fängelse i fyra år, men i straffbestämmelsen finns också ett bötesstraffalternativ.

Vid beredningen av propositionen har man utgått ifrån att den misstänktes rätt till försvarare blir tillräckligt tryggad med stöd av BRL 2:1 2 mom. 2 punkten och 3 mom. Den förstnämnda gäller situationer där en person är anhållen eller häktad. Enligt det sistnämnda momentet ska för den misstänkte förordnas en försvarare på tjänstens vägnar om han eller hon inte klarar av att försvara sig själv (1 punkten) eller det finns något annat skäl till det (4 punkten). Framför allt vid de allvarligaste formerna av förberedelsebrott kan det finnas orsak att förordna en försvarare med stöd av särskilda skäl.

Förberedelsekriminaliseringarna har den mest betydande straffprocessuella anknytningen till tvångsmedel i enlighet med tvångsmedelslagen. Till den del det finns behov av att ändra bestämmelserna om tvångsmedel ska ändringarna göras såväl i den gamla (450/1987) som den nya tvångsmedelslagen (806/2011). Den förstnämnda är i kraft fram till 31.12.2013 och den nya lagen träder i kraft 1.1.2014.

I förutsättningarna för vart och ett tvångsmedel föreskrivs om vid hur allvarliga brott tvångsmedlet kan användas. Regleringen kan grunda sig på en förteckning över vissa brottsbeteckningar eller på en viss straffskala, i allmänhet på skalans maximum. Med maximum avses då det rekvisitet som kom-

mer i fråga (t.ex. grovt rån) i ljuset av de omständigheter som man känner till om brottet.

Till vilket maximistraff som användningen av ett tvångsmedel är knuten har övervägts särskilt för vart och ett tvångsmedels del. Tvångsmedlen kan inte systematiseras som kraftiga eller lindriga på en grund enligt vilken hur allvarliga brott som förutsätts för att ett visst tvångsmedel får användas. Ur strafflagstiftningens synvinkel är tvångsmedlen relevanta, men ett bestämmande av straffmaximum får enligt allmän lagstiftningspraxis inte grunda sig på att straffmaximum används för eventuellt kommande tvångsmedel utan på hur klandervärd gärningarna är. Med andra ord ska om straffskalorna för förberedelsebrotten beslutas i enlighet med proportionalitetsprincipen och stränga skalor kan inte motiveras med tvångsmedel. Till den del det uppenbarar sig ett behov kan om användningen av vissa tvångsmedel föreskrivas särskilt.

Teleavlyssning kan användas endast vid undersökningen av mycket allvarliga brott och dessa brott är uppräknade i lagen. Teleövervakning och teknisk avlyssning får användas endast vid undersökningen av sådana brott där straffmaximum är fängelse i minst fyra år samt vid undersökningen av vissa andra i lagen uppräknade brott. Vid beredningen av denna proposition har man utgått ifrån att tvångsmedelslagstiftningen nyss har totalreviderats. Därför är det inte befogat att omvärdera de grundläggande lösningar som har omfattats vid sagda lagstiftningsprocess (se RP 222/2010 rd). Detta eliminerar dock inte behovet av att göra smärre ändringar i tvångsmedelslagen.

Som en följd av att förberedelsebrotten föreskrivs föreslås det en sådan översyn av tvångsmedelslagen som är i linje med den färskta lagstiftningen och nödvändig för att uppnå målen med propositionen. Ändringarna gäller sådana hemliga tvångsmedel som vid förundersökningen kan användas i hemlighet i förhållande till objekten för dem. Hemliga tvångsmedel i enlighet med den nya tvångsmedelslagen är teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förteckt inhämtande av information, teknisk ob-

servation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning), inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

Det maximistraff för förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa som föreslås i denna proposition är fängelse i fyra år och för förberedelse till tagande av gisslan och grovt rån fängelse i tre år. Av maximistraffet på fyra år för brott mot liv eller hälsa följer att såväl den nuvarande som den nya tvångsmedelslagens bestämmelser täckande möjliggör en användning av nödvändiga tvångsmedel. Däremot föranleds vissa behov av att ändra tvångsmedelslagstiftningen av det föreslagna maximistraffet på tre år för förberedelse till tagande av gisslan och till grovt rån. I lagen möjliggörs nämligen inte utan ändringar användning av teleövervakning eller teknisk observation vid förberedelse till tagande av gisslan och till grovt rån. För att undersöka brotten i fråga måste det dock finnas tillräckliga tvångsmedel. Därför är det befogat att möjliggöra användningen av dem vid nämnda brott. Saken måste dock granskas också med hänsyn till grundlagen.

Enligt grundlagsutskottet (GrUU 66/2010 rd) kan det med stöd av 10 § 3 mom. i grundlagen bestämmas genom lag om sådana begränsningar i fråga om förtroliga meddelanden som är nödvändiga vid utredning av brott som bl.a. äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden. Till brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet räknas enligt förarbetena till revideringen av de grundläggande fri- och rättigheterna t.ex. narkotikabrott, grova våldsbrott samt lands- och högförräderier (se RP 309/1993 rd). Dessutom har utskottet ansett att rätten att få identifieringsuppgifter inte behöver bindas till vissa typer av brott, om bestämmelserna i övrigt uppfyller de allmänna kraven på begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna (se GrUU 26/2001 rd, GrUU 37/2002 rd). De ändringar som föreslås i denna proposition utvidgar teleövervakning till sådana brott som avses i

grundlagen och som kan betraktas äventyra individens eller samhällets säkerhet.

Den nämnda ändringen förutsätter att regleringen i gällande tvångsmedelslags 5 a kap. 3 § om teleövervakning, 3 a § om inhämtande av uppgifter om mobiltelefons läge och 4 § om teknisk avlyssning ändras så att i dem nämns förberedelse till tagande av gisslan och till grovt rån. Motsvarande ändring ska göras i 10 kap. 6 och 16 § i den nya tvångsmedelslagen. Ändringen av 6 § 2 mom. leder till tillämpning av kapitlets 10 § om inhämtande av basstationsuppgifter och dess förutsättningar. Ändringen av 16 § möjliggör också teknisk spårning med stöd av 10 kap. 21 § 3 mom. och teknisk observation av utrustning med stöd av 10 kap. 23 § 3 mom. eftersom i bestämmelserna hänvisas till 16 § 3 mom. i nämnda kapitel.

Syftet med teknisk spårning av en misstänkt person är att följa den misstänktes rörelser genom att fästa en spårningsanordning på hans eller hennes kläder eller på ett föremål han eller hon har med sig. Vid teknisk observation av utrustning är det fråga om att en funktion, informationsinnehållet eller identifieringsuppgifterna i en dator eller i en liknande teknisk anordning eller i dess programvara på något annat sätt än enbart genom sinnesförmålor observeras, upptas eller behandlas på något annat sätt för att utreda omständigheter som är av betydelse för förebyggande av ett brott. Tvångsmedel av detta slag är vid sidan av teleövervakning nödvändiga vid undersökningen av de aktuella allvarliga förberedelsebrotten.

I 10 kap. 14 § i den nya tvångsmedelslagen föreskrivs om förtäckt inhämtande av information. Med detta avses inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla polismannens uppdrag. Det är befogat att utsträcka användningen av tvångsmedlet i fråga till de förberedelsebrott som föreslås i denna proposition. Detta förutsätter att de uttryckligen nämns i 10 kap. 14 § 2 mom.

På grund av de remissvar som ficks har man vid den fortsatta beredningen stannat för att det är befogat att vid undersökningen av de förberedelsebrott som avses i propositionen möjliggöra också teleavlyssning och

täckoperationer. För teleavlyssningens del måste såväl den nya som den gamla tvångsmedelslagen ändras, men av ändringarna i fråga följer i enlighet med den hänvisningsteknik som omfattas i lagstiftningen att täckoperationer blir möjliga vid de listbrott som nämns i paragrafen i fråga.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Genom propositionen eftersträvas att effektivisera avvärjande av de allvarligaste brotten och att avhjälpa vissa olägenheter som har observerats vid den regleringen.

3.2 Alternativ

När man stannar för att kriminalisera förberedelse till vissa brott lyfts det fram om man ska reglera frågan genom bestämmelser som placeras i strafflagens allmänna del, genom rekvisit som placeras i strafflagens särskilda del eller ska bestämmelserna tas in såväl i strafflagens allmänna som särskilda del. Bestämmelserna om lärorna i strafflagens allmänna del granskades vid en grundlig helhetsgranskning i samband med totalrevideringen av strafflagen och granskningen ledde till att regleringen godkändes år 2003. Vid denna helhetsbedömning stannade man för att anse att det i strafflagens allmänna del inte behövs bestämmelser om förberedelse. Baslösningen blev att förberedelsekriminaliseringarna vid behov ska föreskrivas i strafflagens särskilda del. Det finns inte skäl att avvika från denna baslösning.

Alternativet är alltså att kriminalisera förberedelse till brott mot liv, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån i berörda 21, 25 och 31 kap. i strafflagen.

3.3 De viktigaste förslagen

Det föreslås att till strafflagen fogas bestämmelser om kriminalisering av förberedelse till vissa av de grövsta brotten. Förberedelse till brott mot liv, grov misshandel, tagande av gisslan och grovt rån och att överenskomma om att begå brotten kriminalisera

ras. För förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa kan det dömas ut fängelse i högst fyra år. Till sådan gör sig skyldig en person som för att begå ett brott mot liv eller grov misshandel innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet, kommer överens med någon annan om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet eller lejer eller befäller någon eller på annat sätt anstiftar brottet eller lovar eller erbjuder sig att begå brottet.

För förberedelse till tagande av gisslan kan dömas ut fängelse i högst tre år. Till förberedelse till tagande av gisslan gör sig skyldig en person som för att begå tagande av gisslan innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet, ställer i ordning eller skaffar ett utrymme som behövs för att begå brottet eller kommer överens med någon annan om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet.

Maximistraffet för förberedelse till grovt rån är fängelse i tre år. Till förberedelse till grovt rån gör sig skyldig en person som för att begå grovt rån innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som hjälpmedel vid brottet, skaffar särskild information som behövs för att begå brottet eller kommer överens med någon annan om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet.

I alla de föreslagna förberedelsebrotten finns en begränsningsbestämmelse enligt vilken personen är fri från straffansvar, om faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker eller om personen frivilligt avstod från förberedelsen till brottet, förhindrade att brottet fortsatte eller på något annat sätt eliminerade betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen till brottet.

Lagen om rättegång i brottmål ändras så att rättigheterna för offret vid ett förberedelsebrott tryggas.

Tvångsmedelslagstiftningen ändras så att polisen får behöriga medel vid undersökningen av nämnda förberedelsebrott.

4 Propositionens konsekvenser

Propositionen effektiviserar avvärijandet av de allvarligaste brotten. Propositionen ökar förtroendet för strafflagstiftningen, eftersom det att förberedelse till de grövsta brotten inte är straffbar i den allmänna debatten har ansetts som ett problem med hänsyn till rättvisan. Propositionen svarar alltså mot den kritik som riktats mot strafflagens reglering till denna del under de senaste åren.

De förslag som ingår i propositionen har inte nämnvärda organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser eftersom det kan förutses att lagens bestämmelser inte särskilt ofta kommer att tillämpas.

5 Beredningen av propositionen

I en bedömningspromemoria som färdigställdes vid justitieministeriet 16.3.2011 (Kriminalisering av förberedelse till vissa grova brott, justitieministeriets utredningar och anvisningar 12/2011) ansågs det att det är möjligt att kriminalisera förberedelse till grovt rån, grov misshandel och brott mot liv endast under exakt bestämda förutsättningar och med exakta avgränsningar. Justitieministeriet begärde ett utlåtande om bedömningspromemorian från 35 olika myndigheter, organisationer och sakkunniga. Tjugosju utlåtanden kom in. I begäran om utlåtande hade individualiserats frågor av vilka den centralaste var om den avgränsning till vissa brott som hade presenterats i bedömningspromemorian kunde understödjas. Remissvaren var brokiga. En del remissinstanser ansåg att det inte just finns ett behov av förberedelsekriminaliseringar. En del, men en klar minoritet, ville utvidga området för förberedelse till brott att gälla också andra brott.

Utifrån de remissvar som fick tillsatte justitieministeriet den tredje oktober 2011 en arbetsgrupp vars uppgift var att avfatta ett utkast till regeringsproposition om kriminalisering av förberedelse till de allvarligaste brotten. Med allvarliga brott avsågs i detta sammanhang brott mot liv och grovt rån. Arbetsgruppen skulle dessutom bedöma om det till straffbar förberedelse är befogat att foga

också grov misshandel. Författningsförslagen skulle placeras i strafflagens särskilda del. Under arbetsgruppens arbete framkom ett behov av att kriminalisera också förberedelse till tagande av gisslan. I arbetsgruppens betänkande "Förslag till kriminalisering av förberedelse till vissa grova brott" (Justitieministeriet, betänkanden och utlåtanden 15/2012) ingick förslag till kriminalisering av brotten i fråga.

Justitieministeriet begärde med en begäran om utlåtande daterad den 30 mars 2012 ett skriftligt utlåtande om arbetsgruppens betänkande från 30 olika myndigheter, organisationer och sakkunniga. Remisstiden gick ut den 15 maj 2012. Det kom in 22 utlåtanden. Remissvaren var mycket positiva. Den största delen av remissinstanserna understödde förslaget som sådant. I de nya paragrafer som arbetsgruppen föreslog i strafflagen gjordes inga betydande ändringar på grund av remissvaren. Vissa föreslagna ändringar av förslagen till paragrafer genomfördes genom att precisera och klargöra motiveringarna. Propositionens motiveringar ändrades till vissa delar också i övrigt, fastän ändringarna inte var stora.

Utifrån remissvaren utvidgades polisens tvångsmedelsbefogenheter så att vid undersökningen av brott mot liv, tagande av gisslan och grovt rån föreslås att med avvikelse från arbetsgruppsbetänkandet får användas också teleavlyssning och täckoperation.

Under beredningen av ärendet har det framförts ståndpunkter enligt vilka också förberedelse till de grävsta sexualbrotten skulle bli straffbar. Vid beredningen av ärendet konstaterades det att förberedelse till sexuellt utnyttjande av barn redan är kriminaliserad år 2011 (540/2011) genom att i strafflagen som ny brottsbenämning föreskriva lockande av barn i sexuella syften (SL 20:8 b). Under år 2012 har vid justitieministeriet inletts ett revideringsarbete i fråga om strafflagens 20 kap. om sexualbrott där det bl.a. övervägs om gränserna för straffbarhet för sexualbrott är rättvisa. På motsvarande sätt har vid beredningen av ärendet framförts att förberedelse till vissa andra brott ska kriminaliseras, särskilt när de har samband med organiserad brottslighet. Också till denna del överläggs frågan separat. Justitieministeriet och inrikesministeriet har i maj 2012 inlett beredningen av en omfattande strategi för att avvärja organiserad brottslighet.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Strafflagen

Bestämmelserna om förberedelse till brott innebär en utvidgning av det straffrättsliga ansvaret till ett tidigare skede än försök. Detta är exceptionellt. Ju tidigare skede ansvaret knyts till, desto mer betydande som kriterier för straffrättsligt ansvar blir också de subjektiva förutsättningarna, såsom förutsättningarna om gärningsmannens vetskap och syften. I en sådan situation accentueras också de bevisrelaterade svårigheterna. Dessutom är bestämmelserna om medverkan till brott tillämpliga också på förberedelsebrott. Dessa omständigheter ger anledning att förutsätta att förutsättningarna för ansvar tolkas förutom i enlighet med syftet med regleringen också skäligen snävt.

21 kap. Om brott mot liv och hälsa

6 a §. *Förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa.* Till 21 kap i strafflagen fogas en ny bestämmelse om förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa. I paragrafen hänvisas till 1—3 § i samma kapitel i vilka det föreskrivs om dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter samt till 6 § som gäller grov misshandel.

Förberedelse till dessa brott kriminaliseras i tre situationer. I 1 punkten föreskrivs vara straffbart att inneha ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap för att begå något av nämnda brott. I 2 punkten kriminaliseras att komma överens om att begå eller göra upp en detaljerad plan för att begå brotten i fråga och i 3 punkten att anstifta till brottet eller att lova och erbjuda sig att begå brottet.

I paragrafens 2 mom. föreslås en begränsningsbestämmelse enligt vilken i situationer där faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker ska personen inte dömas för förberedelse. Bestämmelsen avses bli tolkad enhetligt med strafflagens 5 kap. 1 § 2 mom. om försök. Målsättningen är att i förhållande till brottet

avgränsa mindre farliga gärningar utanför straffansvaret. Enligt det föreslagna 2 mom. är en person dessutom fri från straffansvar om personen frivilligt avstår från förberedelsen, förhindrar att brottet fortsätter eller på något annat sätt eliminerar betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen. Till denna del kan tolkningsstöd fås från 5 kap. 2 § i strafflagen där det föreskrivs om avstående från försök och s.k. verksam ånger.

Om ett dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter eller en grov misshandel redan har framskridit till försök, döms personen för försök och inte för förberedelse. Det är fråga om förberedelse innan gärningen har framskridit till försök till brottet. Genom reformen är avsikten inte att påverka när en gärning anses ha framskridit till ett försök till brott.

1 mom. Strafflagens 21 kap 6 a § 1 mom. som gäller förberedelse till grova brott mot liv eller hälsa är uppdelat i tre punkter utifrån gärningssätten för brottet. För alla gärningssätt är en gemensam allmän förutsättning att gärningsmannen verkar för att begå ett brott som avses i 21 kap. 1—3 eller 6 §, dvs. dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter eller grov misshandel. Motivet till att en gärning som avses i 1—3 punkten begås måste med andra ord motsvara dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter eller grov misshandel. Det räcker inte att ett brott för vars begående en gärning som avses i 1—3 punkten begås, skulle uppfylla förutsättningarna för t.ex. misshandel, framkallande av fara, eller grovt vållande av personskada.

Uttrycket ”för att begå” skiljer sig i fråga om ordalydelse från de utformningar som för närvarande uttrycker ett accentuerat krav på uppsåt och där man på finska har använt en finalkonstruktion (”tehdäkseen”, på svenska ofta ”i syfte att begå” eller ”i avsikt att begå”). Sakligt betyder uttrycket för att begå ett brott som utgångspunkt det samma som ”i syfte att begå” i enlighet med finalkonstruktionen och med hjälp av det föreslagna uttrycket blir de olika punkterna lagstiftningstekniskt en smidig helhetslösning.

Utförningarna med finalkonstruktion i strafflagen är inte samtliga enhetliga. Också i den föreslagna formuleringen ska gärningsmannens subjektiva avsikt uttryckligen rikta sig mot att begå de brott som nämns i paragrafen. Utförningen förutsätter att man kan knyta gärningsmannens avsikter till omständigheter som kan observeras utifrån. Genom det accentuerade kravet på uppsåt ställs för straffbarheten vid förberedelsekriminaliseringar ett särskilt tilläggskrav. De finalkonstruktioner som har använts i strafflagen och högsta domstolens beslutspraxis i fråga om dem (t.ex. HD 2005:93, HD 2007:29, HD 2007:56, HD 2009:59 och HD 2011:26) utvisar att sådana rekvisitsbeskrivningar lämnar rum för tolkning. Vid olika brottstyper har det uppstått tolkningsinnehåll som skiljer sig från varandra i fråga om det accentuerade kravet på uppsåt. I vissa rekvisit begränsar det accentuerade kravet på uppsåt på ett äkta sätt området för straffbarhet (bl.a. vid skatteförseelse och tidigare vid sexuellt utnyttjande av barn), medan det igen i vissa andra rekvisit inte de facto verkar ha en större självständig inverkan som begränsar straffbarheten. I det föreslagna rekvisitet ska personen uttryckligen eftersträva att begå dessa brott. Gärningen kan visserligen ha också andra syften, men dessa får inte utgöra en väsentlig del av gärningsmannens målsättning.

I fråga om förberedelse till mord och grov misshandel och likaså den i 31 kap 2 a § föreslagna förberedelsen till grovt rån innebär en kriminalisering av förberedelse att straffbarheten knyts till den grova formen för gärningarna vilket samtidigt innebär att den förberedda gärningen också ska anses grov vid en helhetsbedömning. Det kan vara svårt att på förhand veta om gärningsmannen håller på att förbereda en gärning i enlighet med grundformen eller en grov gärning. I vart fall förutsätts för ett förberedelsebrott i dessa situationer bevisning över att den grova gärningsformen förbereds varför det brott som förbereds också måste uppfylla en kvalificeringsgrund. Dessutom ska klausulen om en helhetsbedömning uppfyllas. Fastän lagstiftningstekniken i fråga inte är särskilt typisk för strafflagen har den redan för närvarande omfattats i förberedelse till allmänfarligt brott (SL 34:9) i vilket det hänvisas till

många olika slags brott som finns i 1—5 paragraferna i samma kapitel av vilka en del är grova gärningsformer, en del inte. Den föreslagna bestämmelsen kan alltså inte anses som alltför besvärlig med hänsyn till rättsskipningen. I en normalsituation ska man vid helhetsbedömningen i allmänhet beakta omständigheter som man känner till först när brottet har begåtts. Helhetsbedömningen kan inte vid ett förberedelsebrott ha helt samma betydelse som när man bedömer en fullbordad gärning, men riktlinjerna är dock de samma. Bedömningen görs utifrån de uppgifter som var för handen när förberedelsegärningen fullbordades.

Det måste också vara fråga om en konkret, åtminstone på något sätt individualiserad gärning. Enbart en allmän beredskap att vid behov begå det brott som nämns i dessa paragrafer är inte tillräckligt. Vid en bedömning av om brottet har konkretiserats tillräckligt kan som tolkningshjälpmedel utnyttjas de utgångspunkter utifrån vilka bedöms om det huvudbrott som är föremål för anstiftan och medhjälp är tillräckligt individualiserat.

Enligt första punkten gör sig den skyldig till förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa som för att begå dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter eller grov misshandel innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet. I den första punkten är det alltså fråga om innehav av redskap som i sista hand används vid genomförandet av det kommande brottet, dvs. vid dödande eller misshandel. Innehav av redskap för det brott som avses i punkten kan anses vara så klandervärd att det är fråga om ett förfarande som till denna del uppfyller förberedelsekravet. Dessutom är innehav av redskap för begående av ett brott som uttryckligen bestäms och avses i punkten en tillräckligt konkret förberedelseåtgärd med hänsyn till att rekvisitet ska vara exakt avgränsat.

Ett skjut- eller eggvapen och ett annat jämförbart livsfarligt redskap är en kvalificeringsgrund vid grov misshandel och grovt rån. I fråga om rekvisitets innehåll kan man därför hänvisa till regleringen om dem, motiveringsutlåtanden och rättspraxis. Redskap som kan jämföras med skjutvapen är t.ex.

olika slags bomber, giftiga eller kvävande gaspatroner och explosiva ämnen. Eggvapen är bl.a. dolkar, stiletter och bajonetter. Livsfarliga redskap som kan jämföras med dem är t.ex. en fjäderbatong och ett knogjärn samt olika slags tillhyggen som är tillverkade av kabel, metallrör eller vajer och som kan jämföras med dem (se RP 66/1988 rd). Att avfatta en uttömmande exempelförteckning är omöjligt och därför kan det också vara fråga om något annat föremål som lämpar sig särskilt som redskap för det brott som avses i punkten. Detta redskap eller ämne kan som sådana ha karaktären av vapen och vara livsfarligt, men detta är inte nödvändigt för att rekvisitet ska uppfyllas. Det centrala är att redskapet särskilt lämpar sig för det brott i enlighet med strafflagens 21:1—3 eller 6 § för vars begående det innehas. T.ex. gift kan vara ett redskap som avses i rekvisitet. I fråga kan också komma en sådan skara ämnen och redskap av vilka gärningsredskapet tillverkas. Rekvisitet uppfylls då, när man direkt av ämnena och redskapen kan tillverka det slutliga gärningsredskapet. T.ex. kan vissa ämnen och kemikalier användas vid tillverkningen av sprängämnen.

Uttrycket ”för att begå” i inledningen till rekvisitet begränsar tillämpning av 1 punkten. Många eventuella gärningsredskap är i sig lagliga såsom ett lovligt innehav av en kniv eller skjutvapen. Enligt den föreslagna bestämmelsen utsträcks straffansvaret endast till situationer där redskapen innehas uttryckligen för att begå det brott som det hänvisas till. I praktiken innebär detta att det i ärendet inte finns något annat trovärdigt skäl för att inneha redskapen i fråga än en avsikt att begå ett brott.

För straffbarhet förutsätts ett redan fattat beslut om att fullborda brottet.

I rekvisitet talas det om innehav av redskap. Ett redskap kan komma i en persons besittning som en följd av t.ex. köp, stöld, anskaffning på annat sätt, tillverkning eller upphittande. Ett innehav som är en följd av dessa åtgärder är ett tillräckligt rekvisit, och det är inte nödvändigt att i rekvisitet mera detaljerat beskriva hur innehavet uppstod. Innehav täcker också de olika hanteringssätten för de i 1 punkten nämnda redskapen. Inne-

hav är i allmänhet fysiskt, såsom att hålla ett vapen i fickan.

Enligt den föreslagna andra punkten gör sig också den skyldig till förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa som kommer överens med någon annan om att begå eller gör upp en detaljerad plan för att begå dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter eller grov misshandel. Den förberedelse som innebär en överenskommelse om att begå ett brott och som nämns först i denna punkt är av typen stämpling. Föremålet för överenskommelsen är att begå ett visst konkret brott. Brottet ska vara tillräckligt individualiserat t.ex. i fråga om objektet eller skaran objekt. Om A och B t.ex. kommer överens om att B gör en väpnad attack mot en läroinrättning, är det mycket sannolikt att elever och lärare dör, om brottet fullbordas. Offren är dock inte nödvändigtvis på förhand individualiserade på det sätt att det är befogat att i sådana situationen knyta straffbarheten till ett noga individualiserat offer. Situationen är en annan, om överenskommelsen uttryckligen gäller en viss person eller en person i viss ställning.

Överenskommelsen behöver inte omfatta brottets detaljer. Vardera parten eller alla parter kan delta i brottet, men det kan också vara ens eller en tredje persons uppgift att i praktiken fullborda brottet. För överenskommelsen förutsätts inte någon särskild form. Det räcker med att man kommer överens om att begå ett brott. Däremot uppfylls inte förutsättningen av att endast diskutera om att begå ett brott.

Ett gärningssätt i enlighet med andra punkten är dessutom att någon gör upp en detaljerad plan för att begå mord, dråp under förmildrande omständigheter eller grov misshandel. Eftersom som en klar utgångspunkt med stöd av det som anfördes i den allmänna motiveringen kan anses att enbart onda tankar inte kan kriminaliseras, ska planen vara detaljerad. Den detaljerade planen ska vara en sådan på faktakunskap baserad planering av verksamhetshelheten som skapar förutsättningar och är nödvändig för att begå brottet. För en detaljerad plan förutsätts klart mera än en plan i huvuddrag för brottet. För en detaljerad plan förutsätts dock inte att

brottsplanens alla minsta detaljer slutligt har fastslagits.

Enligt tredje punkten gör sig också den skyldig till ett förberedelsebrott som lejer, befäller eller på annat sätt anstiftar ett brott som nämns i paragrafen eller lovar eller erbjuder sig att begå brottet. Förutsättningarna i andra och tredje punkten kan uppfyllas i samma fall. Det kan t.ex. vara fråga om att överenskomma om att begå ett brott mot liv mot belöning. I situationer enligt tredje punkten är det dock inte nödvändigt att man överenskommer om att begå ett brott, utan viljeyttringen om att begå ett brott kan vara ensidig. En grundsituation för detta kan vara ett framgångslöst försök att anstifta att en annan begår ett brott som avses i bestämmelsen. Straffbart är då att anstifta att en annan begår ett brott som avses i bestämmelsen och anstiftan inte kan anses som ett grovt skämt eller stora ord, utan måste tas på allvar. Anstiftaren har uppsåt i förhållande till att den andra beslutar begå ett brott. Att det hos den som är underkastad anstiftan uppstår ett beslut om att begå ett brott är dock inte objektivt en förutsättning för straffbarhet.

Anstiftan är ett överbegrepp av vars betydande typsituationer i punkten uttryckligen nämns att leja och befälla. Vid lejande erbjuder anstiftaren en annan någon förmån för att begå ett brott. Vid befällande kan det vara fråga om t.ex. gängbrottslighet eller organiserad brottslighet där det finns befallningsvägar. Befällande är i förhållande till de andra formerna för anstiftan i 3 punkten i särställning på det viset att det främst, särskilt i samband med den organiserade brottsligheten kan, rikta sig till en viss grupp personer. En person kan befälla att en person ska dödas, fastän han eller hon inte individualiserar vem som hör till den grupp som ska utföra befällningen. Ett krav är dock att den som ger befällningen i förhållande till denna grupp har sådan befallningsmakt att det kan förutses att befällningen också iakttas.

Innehållet i det övriga anstiftande som nämns i tredje punkten avgörs med stöd av de allmänna reglerna om anstiftan. Därför kan påtryckningar, utpressning och hot och annan påverkan innebära sådan annan anstiftan som avses i punkten, dock så att i den föreslagna punkten inte förutsätts att den som

är underkastad anstiftan beslutar att begå ett brott och inte heller accessoriskhet.

Om den som är underkastad anstiftan gör sig skyldig till den gärning eller försök till gärning som anstiftan avser, är anstiftaren på motsvarande sätt ansvarig för anstiftan till det fullbordade brottet eller försök till brottet. På motsvarande sätt ska också andra gärningar som i förberedelseskedet innebär förberedelse eller medverkan till sådan bedömas med hänsyn till ett fullbordat brott eller försök till brott eller medverkan till dessa, om brottet framskrider till ett försök till eller ett fullbordat brott.

Att lova eller erbjuda sig att begå ett brott är för sin del en persons viljeyttringar för det brott som potentiellt fullbordas. Också de kan vara ensidiga. En förutsättning för ansvar är alltså inte att ett sådant lovande eller erbjudande tas emot eller att man ens är intresserad av det. Att lova och erbjuda sig ska dock kunna tas på allvar och inte utgöra skämt eller stora ord. Också här ska brottet vara tillräckligt individualiserat särskilt i fråga om objektet. En allmän beredskap att begå sådana brott och meddela om detta innebär inte ännu att rekvisitet uppfylls.

Bestämmelserna om anstiftan och medhjälp i 5 kap. i strafflagen gäller också de föreslagna förberedelsebrotten. Genom förberedelsebestämmelserna utsträcks det straffrättsliga ansvaret till ett ännu tidigare skede än genom bestämmelserna om försök till brott. Därför, och också av rättsskyddsskäl, är det befogat att som medhjälp endast betraktas ett förfarande som klart främjar förberedelsebrottet och där de krav på uppsåt som ställs på medverkan till förberedelse uppfylls.

2 mom. I andra momentet ställs som förutsättning för ett förberedelsebrott ett krav på fara. Enligt det ska det som föreskrivs i 1 mom. inte tillämpas, om faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker. Vid utformningen av momentet har utnyttjats samma begreppsapparatur som i 5 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen där det för försök till brott ställs ett krav på fara. Den fara som förutsätts för ett förberedelsebrott ska vara för handen vid de förberedelsegärningar som avses i 1 mom. 1—3 punkten.

Endast en i 1—3 punkten avsedd gärning för att begå ett brott som avses i ingressen innebär inte ännu att en tillräcklig fara är för handen.

Den fara som ingår i förberedelsen ska bedömas som en helhet. På dess storlek inverkar många omständigheter, såsom antalet personer som förbereder brottet och övriga omständigheter som har samband med dem, de medel och den plan man har tänkt använda, omständigheter som har samband med brottet och likaså den tidsrelaterade synpunkten, dvs. hur nära eller fjärran i framtiden brottet ska utföras. Ju längre i framtiden begäendet av brottet placeras desto mera osäkerhetsfaktorer är förknippade med det. När förberedelsen framskrider, växer ofta faran. Om vid förberedelsen faran av någon orsak upphör eller av andra än tillfälliga orsaker blir obetydlig, uppfylls inte längre förutsättningarna för förberedelsebrottet, varvid förberedelsebrottet upphör.

Om faran endast var obetydlig, beror straffansvaret på om farans obetydlighet berodde på tillfälliga orsaker eller andra orsaker. Om farans obetydlighet berodde på tillfälliga orsaker förverkligas den fara som förutsätts för förberedelsebrottet. Om farans obetydlighet berodde på andra orsaker, är detta inte fallet. Huruvida orsakerna är tillfälliga bedöms med hänsyn till gärningstidpunkten för förberedelsebrottet. Vid bedömningen av om orsakerna är tillfälliga kan man utnyttja kriterier av samma typ som när man bedömer tillfälliga orsaker vid försök till brott.

Gärningsmannen kan vid ett brottsprojekt som framskridit längre än förberedelse frias från straffansvar i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 2 § i strafflagen. Eftersom förberedelse till ett grovt brott mot liv eller hälsa tidsmässigt hänför sig till ett tidigare skede än försök, är det befogat att ansvarsfrihet är möjlig också i fråga om förberedelse. För detta talar också att straffskalan för förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa är sträng och endast innehåller fängelsestraff.

Jämfört med försök är förberedelse förknippad med särdrag, såsom att förberedelse är ett självständigt brott medan igen i samband med skäligen många brott straffbart försök till brottet på många sätt är förknippat

med begreppet fullbordat brott. I samband med det nu föreslagna förberedelsebrottet är det befogat att föreskriva om ansvarsfrihet i 21 kap. 6 a § 2 mom. I fråga om sitt innehåll är grunderna som leder till ansvarsfrihet av samma typ som i fall med försök till brott. Grundtanken är att en person genom att eliminera betydelsen av sin egen verksamhet kan bli fri från ansvaret för förberedelsebrottet. En förutsättning för ansvarsfrihet är på samma sätt som vid försök att förfarandet som friar från ansvar är frivilligt. Om personen har förberett brottet ensam och brottet inte ännu utifrån hans eller hennes åtgärder hittills kommer att ske inträffar ansvarsfriheten genom att förberedelsen avslutas. Om brottet inträffar utifrån de åtgärder som han eller hon har utfört eller om i förberedelsen deltar flera personer, kan personen frias från det straffrättsliga ansvaret för förberedelse genom att hindra att förberedelsen fortsätter. Han eller hon kan uppnå ansvarsfrihet också genom att eliminera betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen. Omständigheterna måste stöda att man har förfarit på ett sätt som friar från ansvar, och en person frias inte från ansvar endast med stöd av påståenden om sina syften.

Friandet från ansvar gäller endast förberedelsebrottet. Om personen i sin verksamhet som är förknippad med förberedelsen har gjort sig skyldig till andra brott gäller friandet från ansvar inte dem. Att frias från straffrättsligt ansvar för förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa utifrån den anförda grunden är en sådan personlig omständighet som avses i 5 kap. 7 § 1 mom. i strafflagen och i situationer med medverkan gäller den endast den som förfarit på ett sätt som berättigar till ansvarsfrihet.

Av strafflagens 5 kap. 2 § 1—3 mom. om avstående från försök och verksam ånger framgår det att frivilligt avstående från försök och verksam ånger leder till att det inte straffas för försöket i fråga eller för medverkan till det. Om ett försök som enligt 4 mom. i samma paragraf inte ska bestraffas samtidigt med stöd av 1—3 mom. fullbordar något annat brott är brottet i fråga straffbart. Förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa är i och för sig ett självständigt brott. Det skiljer sig dock från andra fullbordade brott på det

sättet att det klart är ett tidigare förstadium än försök till de brott som avses i 21 kap. 6 a § i strafflagen. Bindningen till de brott som avses i bestämmelsen framgår av att i bestämmelsen talas om förberedelseåtgärder för att begå brott. Det är konsekvent att den verkan som leder till ansvarsfrihet enligt 5 kap. 2 § i strafflagen utsträcks förutom till försök till brott mot liv och grov misshandel också till förberedelse till brotten i fråga i enlighet med 21 kap. 6 a § i strafflagen.

För förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa förutsätts accentuerat uppsåt. Det förfarande som beskrivs i 1 mom. 1—3 punkten ska ske för att begå ett brott som avses i 21 kap. 1—3 eller 6 § i strafflagen. Den som gör sig skyldig till förberedelse ska också ha uppsåt när det gäller det förberedelseförfarande som avses i 21 kap. 6 a § 1 mom. 1—3 punkten.

Straffskalan för förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa ska vara fängelse i högst fyra år. Straffskalan kan anses vara rätt sträng med beaktande av att det är fråga om ett brottsligt förfarande som tidsmässigt hänför sig till ett tidigare skede än försök. Dessutom kan en person i enlighet med principerna om sammanträffande av brott dömas också för andra brott som är förknippade med förberedelse. Det är skäl att fästa uppmärksamhet vid straffskalan också i övrigt när man bedömer förverkligandet av det ovan nämnda färdkriteriet och uppfyllandet av rekvisitet för brotten. Det är skäl att endast ett förfarande som kan tas på allvar och är farligt kan anses straffbart som förberedelsebrott.

Eftersom det är fråga om ett förfarande som tidsmässigt hänför sig till ett tidigare skede än försök, kan ett fängelsestraff i vissa situationer vara alltför strängt varvid bestämmelsen i 6 kap 8 § 4 mom. kan bli tillämplig.

I enlighet med utgångspunkterna för indelning av brott i brottsenheter döms den som gör sig skyldig till förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa också för andra brott som har fullbordats i samband med förberedelsen, t.ex. för skjutvapenbrott. Om flera personer är föremål för förberedelsebrotten, döms för lika många förberedelsebrott.

Som målsägande i fråga om brottet betraktas den person som är föremål för förberedelsebrottet, om föremålet på detta sätt kan individualiseras. Detta är inte fallet i alla situationer.

25 kap. Om brott mot friheten

4 a §. Förberedelse till tagande av gisslan. I 25 kap. i strafflagen föreslås en ny straffbestämmelse om förberedelse till tagande av gisslan. Strukturen för straffbestämmelsen är av samma typ som i de föreslagna andra förberedelsekriminaliseringarna, dvs. förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa i 21 kap 6 a § i strafflagen och förberedelse till grovt rån i 31 kap. 2 a § i strafflagen. Det som sagts i motiveringen till nämnda straffbestämmelser om samma slags rekvisit och förutsättningar för ansvar är också tillämpligt på förberedelse till tagande av gisslan.

1 mom. Den föreslagna paragrafens 1 mom. består av avsiktsrekvisit och tre rekvisit för sättet att begå brottet, av vilka det första gäller innehav av vapen eller redskap som ska användas vid brottet, det andra ställande i ordning eller skaffande av ett utrymme och det tredje överenskommelse om eller uppgörande av en detaljerad plan för att begå brottet. I det andra momentet finns en likadan bestämmelse om fara och avstående från förberedelse som i de föreslagna bestämmelserna om förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa och till grovt rån.

Rekvisiten för sätten att begå brottet förenas av kravet i ingressen på att personen begår gärningen för att begå ett brott som avses i 4 § i kapitlet, dvs. tagande av gisslan.

I den första punkten är rekvisitet för att begå brottet att en person för att begå tagande av gisslan innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet. I fråga om de vapen och livsfarliga redskap som avses i rekvisitet kan det hänvisas till motsvarande motivering till rekvisiten för förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa. Ett vapen eller livsfarligt redskap kan användas då gisslans frihet berövas eller vid hot om att han eller hon dödas eller skadas till hälsan. Ett redskap som avses i slutdelen av punkten och som är särskilt

lämpat som redskap vid brottet är ett likadant rekvisit som i den föreslagna förberedelsen till grovt brott mot liv eller hälsa. De redskap som är särskilt lämpade som redskap vid brottet är till en del samma. Vid tagande av gisslan kan t.ex. användas handfängsel eller något bedövande ämne och vid transporten av gisslan kan det användas redskap som är särskilt lämpade för det.

Som ett rekvisit för sättet att begå brottet är enligt andra punkten att personen för att begå tagande av gisslan ställer i ordning eller skaffar ett utrymme som behövs för att begå brottet. Ett sådant utrymme används vid tagande av gisslan för att förvara gisslan. Den som förbereder brottet kan ställa i ordning ett sådant utrymme t.ex. i samband med sin egen bostad. Utrymmet kan också skaffas, t.ex. genom att hyra eller låna det. Skaffandet kan också ske genom att ta i bruk något lager eller något annat utrymme som inte används. Också t.ex. en husvagn kan vara ett sådant utrymme.

Enligt den tredje punkten gör sig den skyldig till förberedelse till tagande av gisslan som för att begå tagande av gisslan kommer överens med någon annan om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet. Till denna del är rekvisitet likadant som vid förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa och vid förberedelse till grovt rån, till vilkas motivering det kan hänvisas.

Som maximistraff föreslås fängelse i tre år. Straffskalan är alltså den samma som vid förberedelse till grovt rån.

Förfarandet för förberedelse till tagande av gisslan kan uppfylla rekvisiten för andra brott.

2 mom. I momentet ingår ett likadant rekvisit om den fara som förutsätts för brottet och en grund för avstående från brottet som i de föreslagna bestämmelserna om förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa och till grovt rån. Det som sägs i motiveringen till dessa är också tillämpligt här.

31 kap. Om rån och utpressning

2 a §. Förberedelse till grovt rån. I bestämmelsen om förberedelse till grovt rån finns likartade rekvisit som i rekvisitet för den föreslagna förberedelsen till grovt brott

mot liv eller hälsa. Till denna del kan motiveringen till den senare utnyttjas också vid tolkningen av förberedelse till grovt rån.

Gärningsätten för förberedelse till grovt rån har i rekvisitet uppdelats i tre punkter. För alla dessa gäller dessutom förutsättningen enligt vilken för att göra sig skyldig till förberedelsebrottet också förutsätts att en i 1, 2 eller 3 punkten avsedd gärning begås för att begå ett brott som avses i 31 kap. 2 § i strafflagen, dvs. grovt rån. Det är inte tillräckligt att så har förfarits för att begå ett rån i grundformen.

Enligt första punkten gör sig den skyldig till förberedelse till grovt rån som innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som hjälpmedel vid brottet. I fråga om denna punkt kan det hänvisas till det som ovan sagts i samband med motiveringen till strafflagens 21 kap. 6 a § 1 punkten som gäller förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa. Skillnaden i fråga om de redskap som nämns i nämnda punkt är att när det i förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa talas om "redskap" som används vid förberedelse används i rekvisitet för förberedelse till grovt rån uttrycket "hjälpmedel vid brottet". Avsikten är att det i fråga om det förstnämnda ska vara fråga om ett redskap i sista hand för att begå brottet medan igen vid förberedelse till grovt rån kommer i fråga också sådana redskap som används vid fullbordandet av grovt rån, fastän de inte skulle användas just vid det våld eller hot om våld eller tillägnande eller ibruktagande som avses i rekvisitet för grovt rån. Ett redskap som möjliggör en omedelbar flykt från rånplatsen kan vara ett sådant hjälpmedel, om det också uppfyller kravet på särskild lämplighet. Det ska vara fråga om redskap som ska användas vid det ämnade grova rånet, däremot inte om redskap som används vid förberedelsen till rånet. Hjälpmedlen ska också vara väsentliga med tanke på att fullborda rånet.

Redskapen ska också vara särskilt lämpade att användas vid grovt rån. Sedvanliga föremål i hemmet uppfyller i allmänhet inte kravet. I övrigt kan det vara fråga om ett föremål, ett ämne eller immateriellt redskap såsom ett dataprogram.

Det andra gärningssättet är att skaffa särskild information som behövs för begående av brottet. I praktiken hänvisar detta gärningssätt till ett slags nödvändig medhjälpsåtgärd vid grova rån som riktar sig mot t.ex. värdetransporter. Föremålet kan visserligen vara också ett annat slags kringgående av säkerhetssystemet. För att fullborda ett grovt rån förutsätts det ofta att de som ämnar begå rånet har tillgång till insiderupplysningar som har samband med föremålet för rånet. Informationen kan gälla t.ex. system som man måste kringgå för att komma åt egendomen. Informationen ska för det första vara behövlig. Utan denna information kan det rån som ska genomföras i praktiken inte lyckas. Behövliga upplysningar, bland all den särskilda information som eventuellt finns om objektet, är de uppgifter som är centrala för begäendet av brottet.

Att information är särskild kan för det första grunda sig på att en utomstående inte får upplysningarna i fråga, utan det är fråga om insiderupplysningar. För särskild information är då typiskt att det företag som är föremål för brottet anförtror den åt personalen, som behöver informationen i sina arbetsuppgifter.

Å andra sidan kan en informationshelhet som särskilt systematiskt och organiserat har samlats in för att begå ett brott innebära sådan särskild information som avses i rekvisitet. T.ex. observationer i rånojektet under dess öppetider eller i objektets närkrets innebär dock inte som sådana skaffande av sådana särskilda uppgifter. Systematiskt utredande av ruttor och tidtabeller för penningtransportbilar genom att observera och nedteckna dem kan tillsammans med insamlande av andra upplysningar som behövs i syfte att begå brottet däremot innebära skaffande av särskild information. I vart fall kan sådana åtgärder vara bevis för att man vidtagit de åtgärder som uppräknas i 3 punkten i paragrafen för att begå ett grovt rån.

Det ska också noteras att givaren av ett centralt tips kan vara ansvarig för gärningen som medgärningsman eller medhjälpare varför det inte är nödvändigt att nämna det i rekvisitet. Att finansiera ett rånbrott kan innebära medverkan till förberedelse till grovt rån.

Såsom vid förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa är också vid förberedelse till grovt rån ett gärningssätt enligt 3 punkten att komma överens med någon annan om att begå brottet eller att göra upp en detaljerad plan för att begå brottet. Till denna del kan det hänvisas till vad som sades i samband med förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa. I fråga om en detaljerad plan kan det dessutom konstateras att planen vid förberedelse till grovt rån ofta grundar sig på hemlig insiderinformation.

2 mom. Det andra momentet innehåller ett motsvarande krav på fara som förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa. Samma synpunkter blir tillämpliga också här. Man kan frias från ansvar också för förberedelse till grovt rån på samma grunder som från ansvaret för förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa.

För förberedelse till grovt rån förutsätts uppsåt, och samma principiella synpunkter gäller det som i fråga om uppsåtet vid förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa.

Avsikten är inte att genom den nya bestämmelsen om förberedelse till grovt rån påverka när en gärning anses ha framskridit till ett försök till brott.

Straffskalan är fängelse i högst tre år. Också vid förberedelse till grovt rån ger den stränga straffskalan anledning att fästa uppmärksamhet vid att bestämmelsen tillämpas endast på tillräckligt farliga och klandervärda gärningar.

1.2 Lagen om rättegång i brottmål

2 kap. Om biträdande av part

1 a §. Hänvisningen i 2 punkten i paragrafen utvidgas att gälla den nya föreslagna 21 kap. 6 a § i strafflagen.

1.3 Tvångsmedelslagen (450/1987)

5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §. *Förutsättningarna för teleavlyssning.* Paragrafens 1 mom. 6, 7 och 8 punkten ändras så att det vid undersökningen av förberedelse till brott mot liv, tagande av gisslan och

grovt rån är möjligt att använda teleavlyssning. Ändringen innebär att vid undersökningen av brotten i fråga också täckoperation är möjlig.

3 §. Förutsättningarna för teleövervakning. Till 1 mom. i paragrafen fogas nya 7 och 8 punkter. I 7 punkten nämns förberedelse till tagande av gisslan och i 8 punkten förberedelse till grovt rån som brott vid vilkas undersökning det är möjligt att använda teleövervakning.

3 a §. Inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge. Till paragrafen fogas en hänvisning till de föreslagna 7 och 8 punkten i 3 § i kapitlet i fråga.

4 §. Förutsättningarna för teknisk avlyssning. Till 1 mom. i paragrafen fogas nya 6 och 7 punkter. I 6 punkten nämns förberedelse till tagande av gisslan och i 7 punkten förberedelse till grovt rån som brott vid vilkas undersökning det är möjligt att använda teknisk övervakning.

1.4 Tvångsmedelslagen (806/2011)

10 kap. Hemliga tvångsmedel

3 §. Teleavlyssning och dess förutsättningar. Paragrafens 2 mom. 6, 7 och 8 punkten ändras så att det vid undersökningen av förberedelse till brott mot liv, tagande av gisslan och grovt rån är möjligt att använda teleavlyssning. Ändringen innebär att vid undersökningen av brotten i fråga också täckoperation är möjlig.

6 §. Teleövervakning och dess förutsättningar. Till 2 mom. i paragrafen fogas nya 8 och 9 punkter. I 8 punkten nämns förberedelse till tagande av gisslan och i 9 punkten

förberedelse till grovt rån som brott vid vilkas undersökning det är möjligt att utföra teleövervakning.

Som en följd av detta tillägg blir också inhämtande av basstationsuppgifter som avses i 10 § möjligt, eftersom enligt första meningen i 10 § 2 mom. förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att inhämta basstationsuppgifter som gäller den förmodade brotts-tidpunkten från en basstation som finns i närheten av den förmodade brottsplatsen, när det finns skäl att misstänka ett brott som avses i 6 § 2 mom.

14 §. Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar. Till 2 mom. i paragrafen fogas nya 7 och 8 punkter. I 6 punkten nämns förberedelse till tagande av gisslan och i 7 punkten förberedelse till grovt rån som brott vid vilkas undersökning det är möjligt att använda förtäckt inhämtande av information.

16 §. Teknisk avlyssning och dess förutsättningar. Till 3 mom. i paragrafen fogas nya 5 och 6 punkter. I 5 punkten nämns förberedelse till tagande av gisslan och i 6 punkten förberedelse till grovt rån som brott vid vilkas undersökning det är möjligt att använda teknisk avlyssning.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt. Ändringen av den nya tvångsmedelslagen föreslås dock träda i kraft den 1 januari 2014.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 21 kap. i strafflagen (39/1889) en ny 6 a §, till 25 kap. en ny 4 a § och till 31 kap.
 en ny 2 a § som följer:

21 kap.

Om brott mot liv och hälsa

6 a §

Förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa

Den som för att begå något av de brott som avses i 1—3 eller 6 §

1) innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet,

2) kommer överens med någon annan om att begå ett ovan nämnt brott eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet, eller

3) lejer eller befäller någon annan att begå brott eller lovar eller erbjuder sig att begå brottet

ska för *förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa* dömas till fängelse i högst fyra år.

Om faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker eller om personen frivilligt avstod från förberedelsen till brottet, förhindrade att förberedelsen fortsatte eller på något annat sätt eliminerade betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen till brottet, ska det som föreskrivs i 1 mom. dock inte tillämpas.

25 kap.

Om brott mot friheten

4 a §

Förberedelse till tagande av gisslan

Den som för att begå ett brott som avses i 4 §

1) innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som redskap vid brottet,

2) ställer i ordning eller skaffar ett utrymme som behövs för att begå brottet, eller

3) kommer överens med någon annan om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet

ska för *förberedelse till tagande av gisslan* dömas till fängelse i högst tre år.

Om faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker eller om personen frivilligt avstod från förberedelsen till brottet, förhindrade att förberedelsen fortsatte eller på något annat sätt eliminerade betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen till brottet, ska det som föreskrivs i 1 mom. dock inte tillämpas.

31 kap.

Om rån och utpressning

2 a §

Förberedelse till grovt rån

Den som för att begå ett brott som avses i 2 §

1) innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som hjälpmedel vid brottet,

2) skaffar särskild information som behövs för begående av brottet, eller

3) kommer överens med någon annan om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet

ska för *förberedelse till grovt rån* dömas till fängelse i högst tre år.

Om faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker eller om personen frivilligt avstod från förberedelsen till brottet, förhindrade att förberedelsen fortsatte eller på något annat sätt eliminerade betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen till brottet, ska det som föreskrivs i 1 mom. dock inte tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 2 kap. 1 a §, sådan den lyder i lagarna 243/2006 och 455/2011, som följer:

2 kap.

Om biträdande av part

1 a §

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av åklagaren, under rättegången, när målet gäller

1) sexualbrott som avses i 20 kap. i strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt,

2) brott som avses i 21 kap. 1—6 och 6 a § i strafflagen, om ett förordnande ska anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte, eller

3) brott mot liv, hälsa eller frihet, om ett förordnande ska anses befogat med hänsyn till hur allvarligt brottet är, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

_____

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

_____

3.

Lag**om ändring av 5 a kap. i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (450/1987) 5 a kap. 2 § 1 mom. 6—8 punkten, 3 § 1 mom., 3 a § och 4 § 1 mom.,
sådana de lyder, 5 a kap. 2 § 1 mom. 6 och 8 punkten i lag 651/2004, 2 § 1 mom. 7 punkten i lag 480/2010, 3 § 1 mom. och 3 a § i lag 233/2011 samt 4 § 1 mom. i lag 427/2009, som följer:

5 a kap.

3 §

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation*Förutsättningar för teleövervakning*

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

När någon är skäligen misstänkt för

6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
2) ett brott som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingssystem och som har begåtts med hjälp av en teleterminalutrustning, koppleri, övergrepp i rättssak, olaga hot eller narkotikabrott,

7) grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, grovt ordnande av olaglig inresa,

3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,

8) grovt rån, förberedelse till grovt rån, grov utpressning,

4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,

5) grovt tullredovisningsbrott,

6) grovt döljande av olagligt byte,

7) förberedelse till tagande av gisslan, eller för

8) förberedelse till grovt rån,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att utföra teleövervakning av en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda eller att inhämta uppgifter om en sådan mobilteleapparats läge som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda, eller tillfälligt stänga en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning, om de uppgifter som fås genom teleövervakningen eller den tillfälliga stängningen av teleanslutningen eller teleterminalutrustningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

3 a §

Inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge

Den myndighet som sköter förundersökningen av ett brott som avses i 3 § 1 mom. 1—4 eller 6—8 punkten kan beviljas tillstånd att få uppgifter om de mobilteleapparater som det vid den förmodade brottstidpunkten har registrerats uppgifter om i telesystemet via en basstation som finns i närheten av den förmodade brottsplatsen eller någon annan plats som är av betydelse för utredning av brottet, om erhållandet av uppgifterna kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

4 §

Förutsättningar för teknisk avlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) narkotikabrott,
- 3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,
- 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,
- 5) grovt tullredovisningsbrott,
- 6) förberedelse till tagande av gisslan, eller för
- 7) förberedelse till grovt rån,

får den myndighet som sköter förundersökningen av brottet utföra teknisk avlyssning av den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 3 § 2 mom. 6—8 punkten, 6 § 2 mom., 14 § 2 mom. och 16 § 3 mom., som följer:

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att utföra teleavlyssning av en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om personen är skäligen misstänkt för

6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,

7) grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, grovt ordnande av olaglig inresa,

8) grovt rån, förberedelse till grovt rån, grov utpressning,

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att utföra teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om personen är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) ett brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning och för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

3) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

4) narkotikabrott,

5) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,

6) grovt tullredovisningsbrott,

7) grovt döljande av olagligt byte,

8) förberedelse till tagande av gisslan, eller

9) förberedelse till grovt rån.

14 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

3) narkotikabrott,

4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,

5) grovt tullredovisningsbrott,

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

7) förberedelse till tagande av gisslan, eller

8) förberedelse till grovt rån.

16 §

Teknisk avlyssning och dess förutsättningar

 En förutsättning för teknisk avlyssning är dessutom att den som avlyssningen riktas mot är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

- 2) narkotikabrott,
 3) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,
 4) grovt tullredovisningsbrott,
 5) förberedelse till tagande av gisslan, eller
 6) förberedelse till grovt rån.

 Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.

Helsingfors den 25 oktober 2012

Statsminister

JYRKI KATAINEN

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

2.**Lag****om ändring av 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 2 kap. 1 a §, sådan den lyder i lagarna 243/2006 och 455/2011, som följer:

Gällande lydelse

2 kap.

Om biträdande av part

1 a §

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av åklagaren, under rättegången, när målet gäller

1) sexualbrott som avses i 20 kap. i strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt,

2) brott som avses i 21 kap. 1—6 § i strafflagen, om ett förordnande skall anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte, eller

3) brott mot liv, hälsa eller frihet, om ett förordnande skall anses befogat med hänsyn till hur allvarligt brottet är, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om biträdande av part

1 a §

Domstolen kan förordna ett rättegångsbiträde för att bistå målsäganden under förundersökningen och, om målsäganden har anspråk i ett mål som drivs av åklagaren, under rättegången, när målet gäller

1) sexualbrott som avses i 20 kap. i strafflagen, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt,

2) brott som avses i 21 kap. 1—6 och 6 a § i strafflagen, om ett förordnande ska anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte, eller

3) brott mot liv, hälsa eller frihet, om ett förordnande ska anses befogat med hänsyn till hur allvarligt brottet är, målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 5 a kap. i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (450/1987) 5 a kap. 2 § 1 mom. 6—8 punkten, 3 § 1 mom., 3 a § och 4 § 1 mom.,
 sådana de lyder, 5 a kap. 2 § 1 mom. 6 och 8 punkten i lag 651/2004, 2 § 1 mom. 7 punkten i lag 480/2010, 3 § 1 mom. och 3 a § i lag 233/2011 samt 4 § 1 mom. i lag 427/2009, som följer:

Gällande lydelse

5 a kap

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,

7) grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt ordnande av olaglig inresa,

8) grovt rån, grov utpressning,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta teledelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

Föreslagen lydelse

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, *i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,*

7) grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, *förberedelse till tagande av gisslan,* grovt ordnande av olaglig inresa,

8) grovt rån, *förberedelse till grovt rån,* grov utpressning,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta teledelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

3 §

Förutsättningar för teleövervakning

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) ett brott som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingssystem och som har begåtts med hjälp av en teleterminalutrustning, koppleri, övergrepp i rättsak, olaga hot eller narkotikabrott,
- 3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,
- 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,
- 5) grovt tullredovisningsbrott, eller för
- 6) grovt döljande av olagligt byte,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att utföra teleövervakning av en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda eller att inhämta uppgifter om en sådan mobilteleapparats läge som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda, eller tillfälligt stänga en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning, om de uppgifter som fås genom teleövervakningen eller den tillfälliga stängningen av teleanslutningen eller teleterminalutrustningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

3 §

Förutsättningar för teleövervakning

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) ett brott som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingssystem och som har begåtts med hjälp av en teleterminalutrustning, koppleri, övergrepp i rättsak, olaga hot eller narkotikabrott,
- 3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,
- 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,
- 5) grovt tullredovisningsbrott,
- 6) grovt döljande av olagligt byte,
- 7) *förberedelse till tagande av gisslan, eller*
- 8) *förberedelse till grovt rån,*

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att utföra teleövervakning av en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda eller att inhämta uppgifter om en sådan mobilteleapparats läge som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda, eller tillfälligt stänga en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning, om de uppgifter som fås genom teleövervakningen eller den tillfälliga stängningen av teleanslutningen eller teleterminalutrustningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

3 a §

Inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge

Den myndighet som sköter förundersökningen av ett brott som avses i 3 § 1 mom. 1—4 eller 6 punkten kan beviljas tillstånd att få uppgifter om de mobilteleapparater som det vid den förmodade brottstidpunkten har registrerats uppgifter om i telesystemet via en basstation som finns i närheten av den förmodade brottsplatsen eller någon annan plats som är av betydelse för utredning av brottet,

3 a §

Inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge

Den myndighet som sköter förundersökningen av ett brott som avses i 3 § 1 mom. 1—4 eller 6—8 punkten kan beviljas tillstånd att få uppgifter om de mobilteleapparater som det vid den förmodade brottstidpunkten har registrerats uppgifter om i telesystemet via en basstation som finns i närheten av den förmodade brottsplatsen eller någon annan plats som är av betydelse för utredning av brottet,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

om erhållandet av uppgifterna kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

om erhållandet av uppgifterna kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

4 §

4 §

*Förutsättningar för teknisk avlyssning**Förutsättningar för teknisk avlyssning*

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) narkotikabrott,
- 3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,
- 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, eller för
- 5) grovt tullredovisningsbrott,

får den myndighet som sköter förundersökningen av brottet utföra teknisk avlyssning av den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

När någon är skäligen misstänkt för

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) narkotikabrott,
- 3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott,
- 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,
- 5) grovt tullredovisningsbrott,
- 6) *förberedelse till tagande av gisslan, eller*
- 7) *förberedelse till grovt rån,*

får den myndighet som sköter förundersökningen av brottet utföra teknisk avlyssning av den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 3 § 2 mom. 6—8 punkten, 6 § 2 mom., 14 §
2 mom. och 16 § 3 mom., som följer:

Gällande lydelse

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas
tillstånd att utföra teleavlyssning av en tele-
adress eller teleterminalutrustning som en
misstänkt innehar eller annars kan antas an-
vända, om personen är skäligen misstänkt för

6) dråp, mord, dråp under förmildrande om-
ständigheter,

7) grovt ordnande av olaglig inresa, grovt
frihetsberövande, människohandel, grov
människohandel, tagande av gisslan,

8) grovt rån, grov utpressning,

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas
tillstånd att utföra teleövervakning av en tele-
adress eller teleterminalutrustning som en
misstänkt innehar eller annars kan antas an-
vända, om personen är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det föreskrivna sträng-

Föreslagen lydelse

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas
tillstånd att utföra teleavlyssning av en tele-
adress eller teleterminalutrustning som en
misstänkt innehar eller annars kan antas an-
vända, om personen är skäligen misstänkt för

6) dråp, mord, dråp under förmildrande
omständigheter, i 21 kap. 6 a § i strafflagen
avsedd förberedelse till grovt brott mot liv el-
ler hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,

7) grovt frihetsberövande, människohandel,
grov människohandel, tagande av gisslan,
förberedelse till tagande av gisslan, grovt
ordnande av olaglig inresa,

8) grovt rån, förberedelse till grovt rån,
grov utpressning,

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas
tillstånd att utföra teleövervakning av en te-
leadress eller teleterminalutrustning som en
misstänkt innehar eller annars kan antas an-
vända, om personen är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det föreskrivna strän-

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

aste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) ett brott som begåtts med användning av en teaddress eller teleterminalutrustning och för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

3) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

4) narkotikabrott,

5) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,

6) grovt tullredovisningsbrott, eller

7) grovt döljande av olagligt byte.

gaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) ett brott som begåtts med användning av en teaddress eller teleterminalutrustning och för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

3) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

4) narkotikabrott,

5) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,

6) grovt tullredovisningsbrott,

7) grovt döljande av olagligt byte,

8) *förberedelse till tagande av gisslan, eller*

9) *förberedelse till grovt rån.*

14 §

14 §

*Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar**Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar*

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

3) narkotikabrott,

4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,

5) grovt tullredovisningsbrott, eller

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

3) narkotikabrott,

4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,

5) grovt tullredovisningsbrott,

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

7) *förberedelse till tagande av gisslan, eller*

8) *förberedelse till grovt rån.*

16 §

16 §

*Teknisk avlyssning och dess förutsättningar**Teknisk avlyssning och dess förutsättningar*

En förutsättning för teknisk avlyssning är dessutom att den som avlyssningen riktas mot är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) ett narkotikabrott,

3) förberedelse till brott som begås i terro-

En förutsättning för teknisk avlyssning är dessutom att den som avlyssningen riktas mot är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) narkotikabrott,

3) förberedelse till brott som begås i terro-

56

Gällande lydelse

ristiskt syfte, eller

4) grovt tullredovisningsbrott.

RP 141/2012 rd

Föreslagen lydelse

ristiskt syfte,

4) grovt tullredovisningsbrott,

5) *förberedelse till tagande av gisslan, eller*

6) *förberedelse till grovt rån.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.